

*Jacob
Sellier*

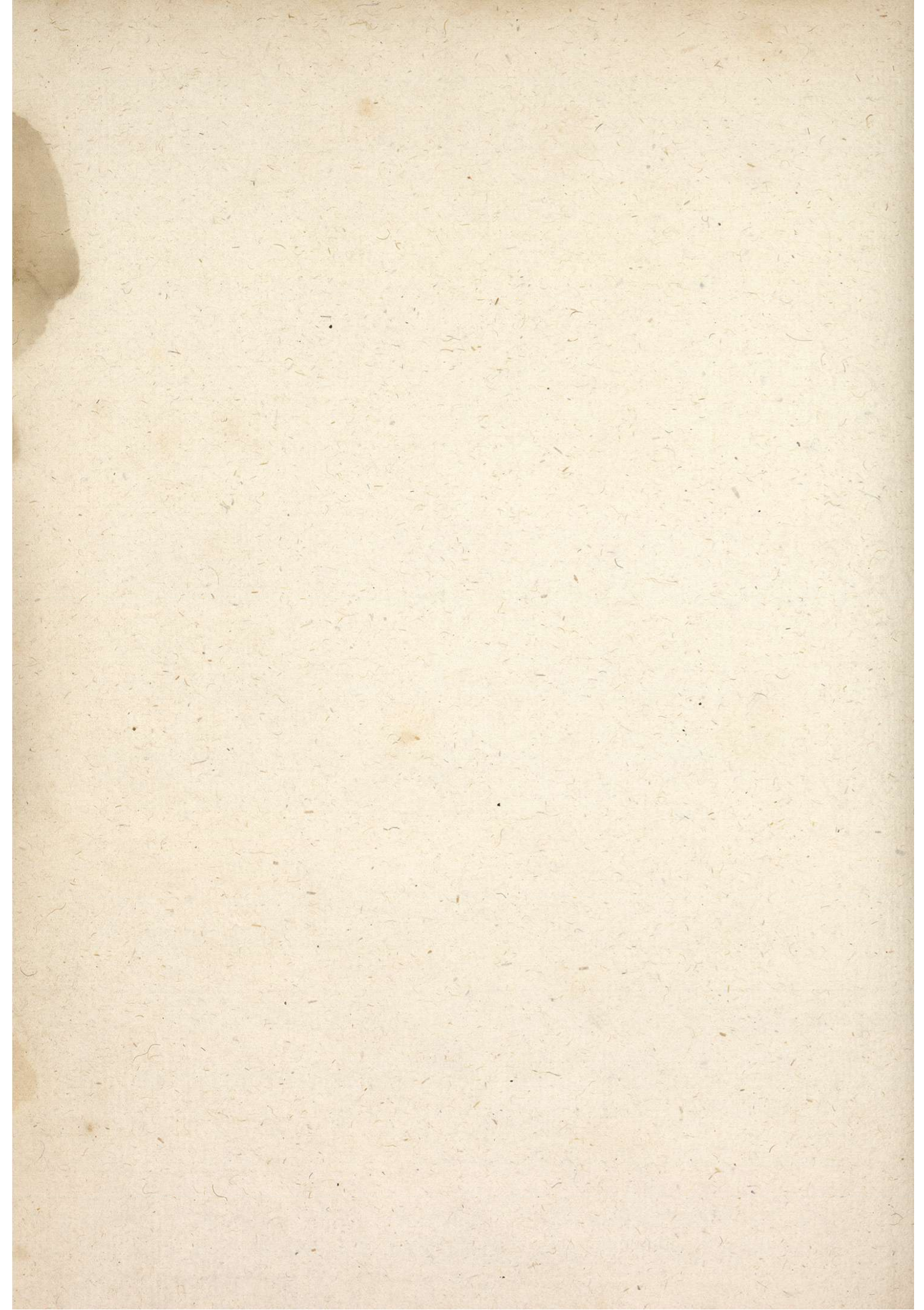
*Philosophia
Fotivæ
Compendia
1674*

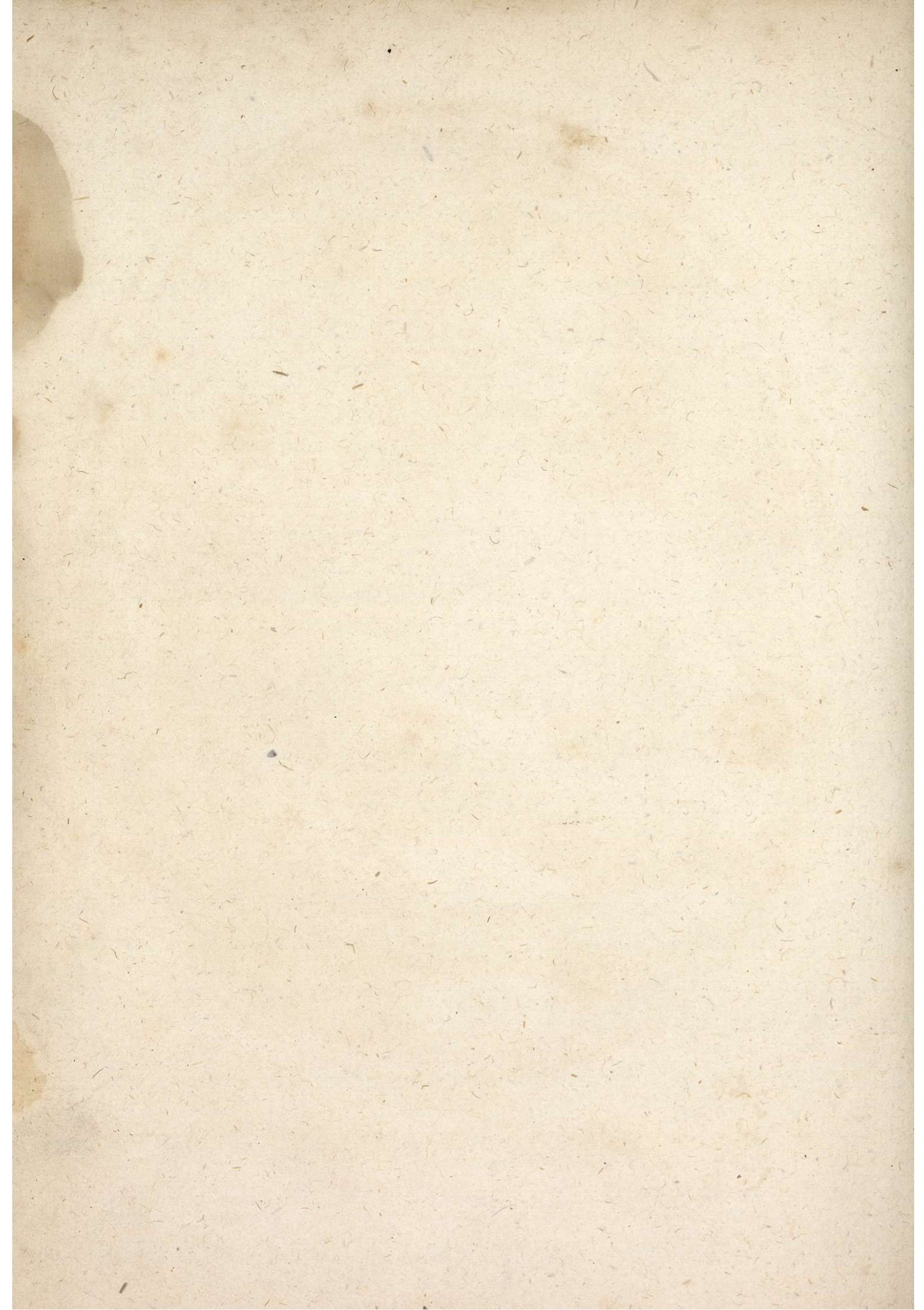

ma/49

MS 2531

Portrait of a young woman, seated, wearing a long dress and a high collar. The image is a faint, circular, monochromatic illustration, possibly a watermark or a very light engraving.

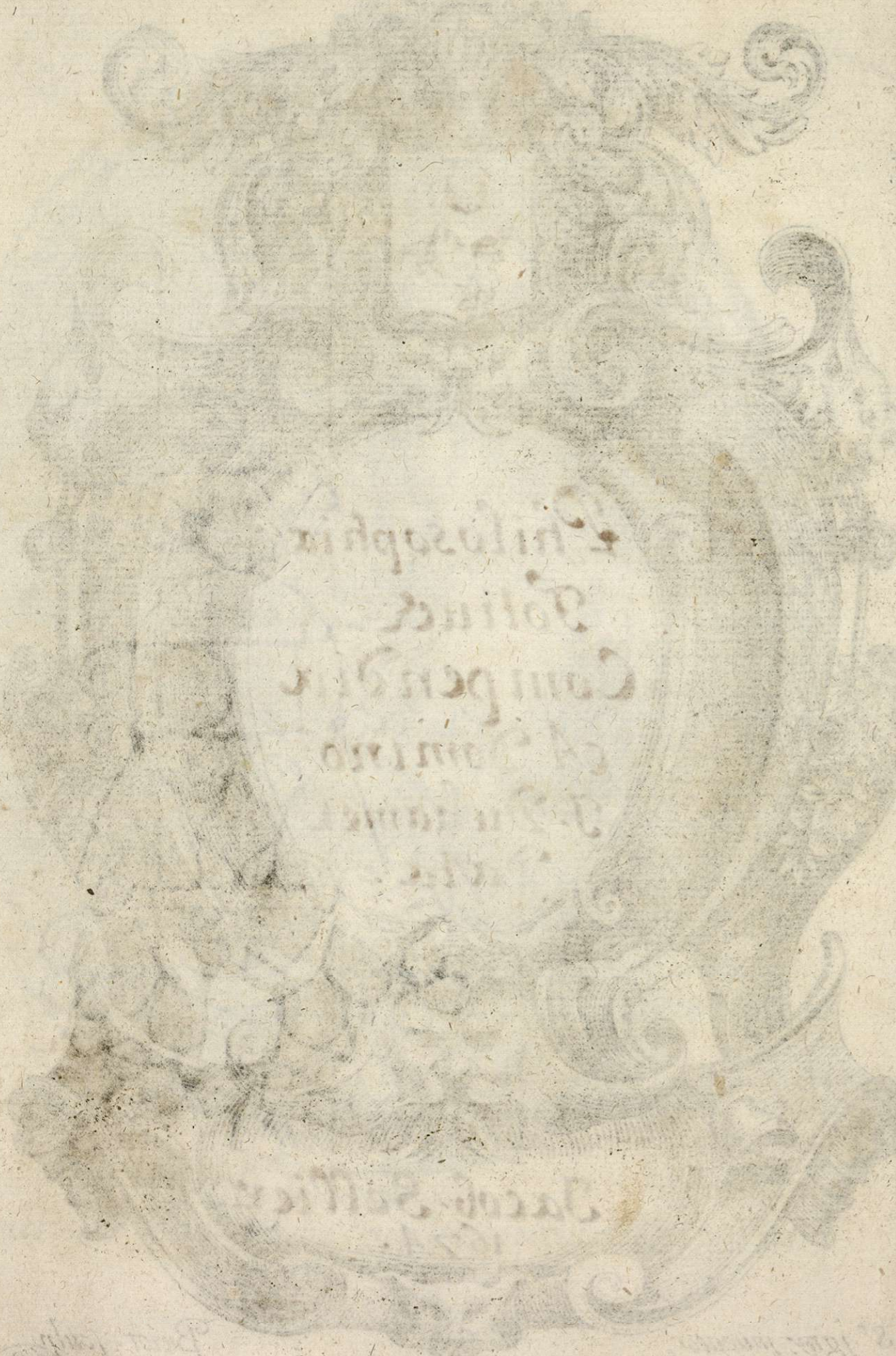
S. IOANNES.

Passus sub pontio pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

Moncornet excudit.

Philip
Gottlieb
Campbell
of
the
State of
New York

James B. Smith

Apparatus ad Universam et Aristotelis Philosophiam.

Singulas operis philosophici partes breuiter attingere, Sacrorum quorundam philosophiae terminorum explanatione praemittere, diuidendi, definiendi, argumentandi, et ordinandi leges praescribere ante fusiorum Latiorumque tractationem cum caeteris opus esse duximus.

Compendium itaque philosophiae est breuiter tractatur principia omnia summam com-
plectendi; philosophiae autem praeccepta rerum definitionibus continentur; sed quia singulorum definitiones sine diuisionibus haberi non possunt, ideo haec quadripartita Synopsis rerum omnium definitionum ac diuisionum complectetur.

Sed prius quam expendamus singulas, proae-
mum breue de philosophiae natura et diuisione
instituentum est, quam obrem sit. /.

Proœmium.

Quid et Quotuplex sit Philosophia?

Philosophia definitur a platonice
scientia rerum diuinarum et humanarum, cau-
sarumque, quibus hæc res continentur.

Dicitur scientia, id est cognitio certa et
euidens rei necessariæ per causam.

Dicitur rerum diuinarum, id est a mate-
riæ commercio secretarum, qualiter sunt Deus,
Angelus, anima rationalis separata, substan-
tia, accidentia, et ens in communi.

Dicitur rerum humanarum, id est earum
quæ materiam includunt aut respiciunt, qualia
sunt corpora omnia naturalia qualiter etiam
est ipsa anima rationalis in statu unionis
cum corpore.

Additur causarum que quibus hæc res
continentur, id est cognitio discursiua, seu
deducens unum ex alio, minus notum ex

notiori.

2.

Ab Aristotelico philosophia definitur, cognitio certa et evidens rerum naturalium per causas.

Dicitur cognitio, id est vitaliter expressio, et assimilatio obiecti, rem enim cognoscere nihil aliud quam rei imaginem in se ipso vitaliter exprimere.

Dicitur certa, id est firma, stabilis et constans, ratione obiecti, ratione subiecti, et ratione medij, quia obiectum, subiectum, et medium philosophiae firma esse debent, ut nempe philosophia distinguatur ab opinione et fide humana, quae cognitiones quidam sunt, sed in certa, ratione obiecti, ratione subiecti, uel ratione medij.

Dicitur evidens, id est clara et perspicua, ut philosophia distinguatur a fide theologia, et sacra theologia, quae quidam sunt cognitiones certa sed inevidentes et obscurae.

Dicitur rerum naturalium, id est lumine naturali cognoscibilem, ut philosophia distinguatur a uisione dei intuitiva, et scientia infusa quae quidam sunt cognitiones certa et evidentes, sed non sunt rerum naturalium, bene autem supernaturalium, seu lumine super

naturali cognoscibilium.

ADDITUR per causas, id est cognitio discursiva, seu unum inferens ex alio minus notum ex notiori, ut philosophia distinguatur a divina et angelica scientia, quæ quiddam est cognitio certa et evidens rerum naturalium sed in causis, non per causas.

PRIOR definitio convenit philosophiæ collectivæ sumptæ; posterior autem convenit philosophiæ distributivæ sumptæ.

Philosophia autem collectivæ sumpta est philosophia quatenus est collectio omnium suarum partium simul, scilicet Logicæ, Ethicæ, et aliarum, quo sensu bene definitur cognitio rerum divinarum et humanarum.

Philosophia distributivæ sumpta, est philosophia sumpta quatenus prædicatur in recto de singulis suis partibus seorsim ab invicem, quo sensu philosophia definitur cognitio certa et evidens rerum naturalium per causas, nam quælibet philosophiæ pars seorsim ab alijs est cognitio certa et evidens rerum naturalium &c. Sic Logica seorsim ab alijs est cognitio certa &c.

Philosophia duplex est, scilicet actu.

3.

aliter et habitualiter.

Philosophia actualiter est ipse actus philosophandi, est ipsum philosophiae exercitium, qualiter est philosophia in eo qui actu disputat aut respondet.

Philosophia habitualiter est ipse habitus philosophiae, ipsa facilitas et dexteritas philosophandi, qualiter est in otioso et dormiente philosopho.

Utraque; duplex est, scilicet theoretica, seu speculativa et practica, seu operativa.

Theoretica seu speculativa ea est, quae suum obiectum cognoscit ut cognoscat, non autem ut faciat seu quae conquiescit in nuda cognitione sui obiecti, qualiter est metaphysica qui dum cognoscit ut cognoscat non autem ut faciat.

Practica seu operativa ea est, quae cognoscit suum obiectum ut faciat non tantum ut cognoscat, seu quae in mera obiecti sui cognitione non conquiescit, sed transit ad opus qualiter est ethica quae virtutis actum cognoscit, ut exerceat, non tantum ut cognoscat.

Speculativa triplex est, scilicet meta

philica, phisica, et mathematica.

metaphisica est scientia speculativa entium ab omni materia separati, qualiter est scientia speculativa dei, angeli, animae rationaliter separatae, substantiae, accidentium, et entium in communi.

Phisica est scientia speculativa corporum naturalium, ut est naturale, qualiter est scientia speculativa corporum celestium et sublunarium.

mathematica est scientia speculativa quantitativum, et est duplex, scilicet arithmetica et geometria.

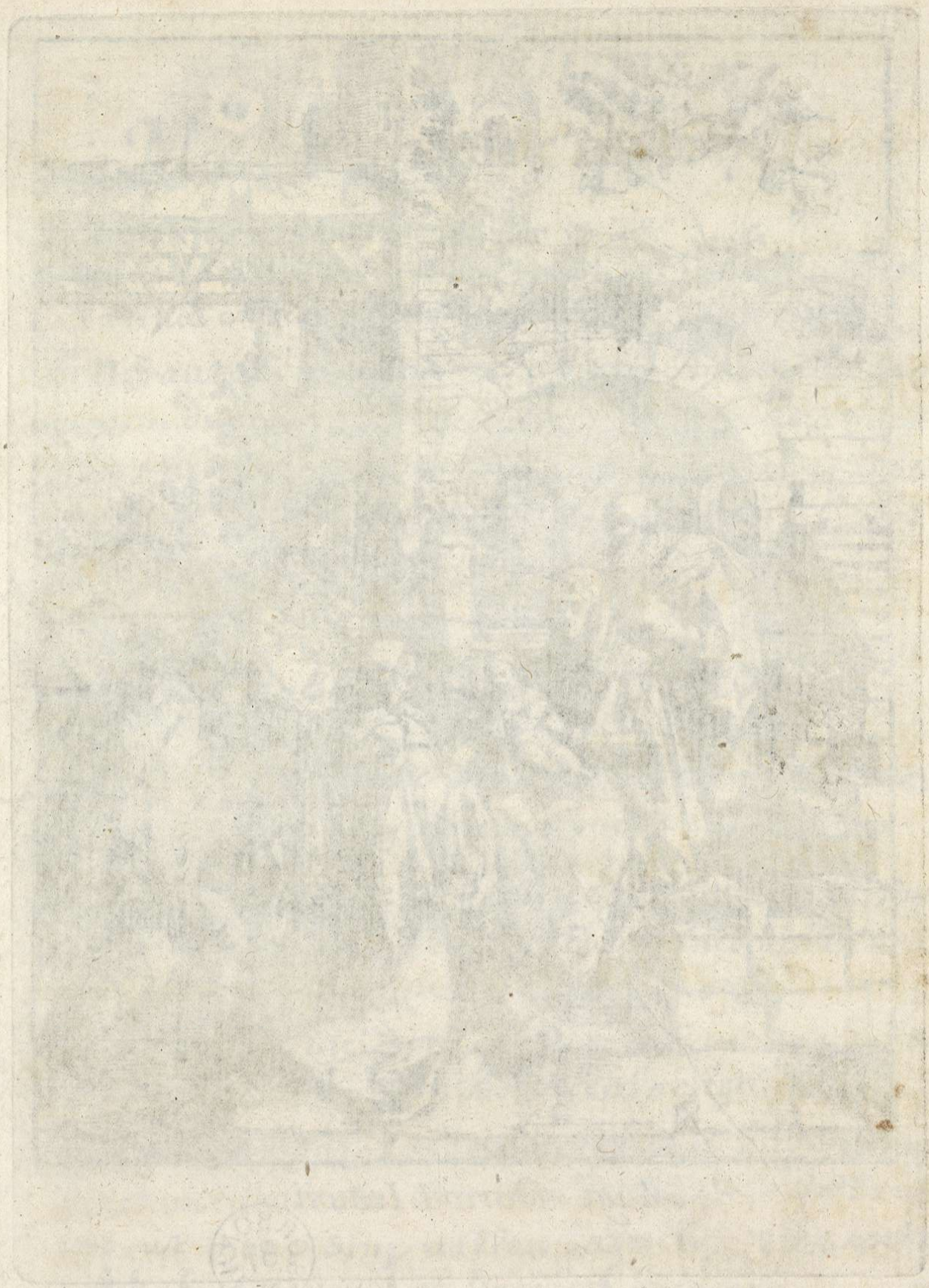
arithmetica est scientia speculativa numeri, et multitudinum.

geometria est scientia speculativa magnitudinum.

Philosophia practica duplex est, scilicet logica et ethica.

Logica est ars et scientia practica directiva operationum mentium ad veritatem.

Ethica seu moraliter est prudentia et scientia practica directiva actuum humanorum ad bonitatem. (.

2108

Magi adorant Iesum

Compendium Metaphysicum.

4.

Metaphysica, ut dictum est, est scientia speculativa entium ab omni materia separati.

ENS autem potest esse ab omni materia separatum duobus modis scilicet per naturam ut deus, angelus, et per mentis cogitationem, ut substantia, accidens, et ens generativum.

De Ente.

Quid et Quotuplex?

ENS generativum dicitur quod est extra merum nihil, quod distinguitur a mereo nihilo.

ENS multiplex est, scilicet ens reale, et ens rationis; ens completum, et ens incompletum; ens per se, et ens per accidens.

ENS reale dicitur, quod existit nemine deo cogitante, ut lumen solis, calor ignis.

ENS rationis dicitur, quod habet tantum esse obiective intellectu, seu non ens cognitum tanquam ens, ut mons sine valle, baculus sine extremitate, hircoceruus et similes chimerae.

ENS completum dicitur quod per se non est

alterius pars, ut petrus.

Ens incompletum dicitur, quod per se alterius pars est, ut anima rationalis, quæ per se homini pars est.

Ens per se dicitur, quod est unius non multiplicis naturæ.

Porro potest ens esse unius naturæ dupliciter, scilicet unitate simplicitatis, et unitate compositionis.

Ens dicitur unum unitate simplicitatis, quod simplex est non compositum, ut prima principia compositionis, verbi gratia genus et differentia, materia et forma.

Ens dicitur unum unitate compositionis, quod est compositum ex partibus eiusdem generis physice unitis, verbi gratia ex genere et differentia, materia et forma.

Ens per accidens dicitur, quod est multiplex non unius naturæ, ut exercitus, acer unus lapidum. /

De
Principiis Metaphysicis.
Quid et quot sint.
Principium generatim dicitur id pri

6.
 mum unde aliquid fit, est, aut cognoscitur; quæ
 quiddam definitio affertur per diuisionem principij
 nam triplex est principium, scilicet principium
 generationis, quod designatur per particulam,
 fit; principium compositionis, quod designatur
 per particulam, Est, et principium ^{cogni}tionis
 quod designatur per particulam, Cognoscitur;

Principium generationis dicitur illud
 sine quo generatio nec esse, nec concipi potest,
 ut materia, forma, et priuatio sine quibus
 nec esse nec concipi potest generatio phisica, seu
 transitur a non esse ad esse substantia in sub
 iecto.

Principium compositionis illud est, sine
 quo compositum nec esse, nec concipi potest, ut materia
 et forma respectu totius phisici, generis et differen
 tia respectu totius metaphisici, nimirum speciei.

Principium cognitionis dicitur, quod ducit
 in alterius cognitionem, ut fumus in cognitionem
 ignis.

Principium dicitur id primum, quia omne
 principium prius est principiato, uel origine tantum
 ut pater in diuinitate filio, uel origine et natura si
 mul, ut sol lumine; uel denique origine, natura, et
 duratione simul, ut arbor fructu.

Principium compositionis duplex est, scili
 cet phisicum sine quo nec esse, nec concipi potest
 compositum phisicum, ut materia et forma;

Et metaphisicum sine quo nōc esse, nōc concipi potest
totum metaphisicum, ut genus et differentia.

Principium cognitionis duplex est, scilicet
complexum seu axioma, et incomplexum.

Principium cognitionis complexum, seu
axioma, est propositio constans et indubitata du-
cens in ^{alterius} cognitionem, ut ista propositio, omne
totum maius est sua parte.

Principium cognitionis incomplexum,
est res aliqua simplex ducens in alterius cog-
nitionem, ut sumus in cognitionem ignis. /.

De

Potentia, et actu.

Quid et Quotuplex sit.

Potentia est id a quo res denominatur
potens ad agendum aut patiendum, seu recipi-
endum.

actus est id a quo res denominatur actu ta-
lis.

Potentia multiplex est, scilicet Activa et
passiva; naturalis et supernaturalis, seu obe-
dientialis.

Potentia actiua est ea a qua res denominatur potens ad agendum, ut potentia solis ad illuminandum.

Potentia passiva ea est a qua res denominatur potens ad patiendum, seu recipiendum, ut in aëre potentia ad recipiendum lumen.

Potentia naturalis est ea quæ attingit effectum naturalem, naturæ suæ proportionatum, ut potentia solis ad illuminandum.

Potentia obedientialis seu supernaturalis ea est quæ attingit effectum supernaturalem naturæ suæ superiorem, ut potentia aquæ baptismaliter ad producendam gratiam sanctificantem.

Potentia passiva duplex est, scilicet obiectiua, et subiectiua.

Potentia obiectiua est mera non repugnantia ad existendum, qualiter est in altero mundo possibili.

Potentia subiectiua ea est, quæ instar subiecti iam actus existentis formam recipit, qualiter est in aëre potentia ad recipiendum lumen.

Actus triplex est scilicet primus, ultimus et medius.

Actus primus dicitur qui nullum agnoscit priorem, ut in homine anima rationalis; ultimus qui nullum agnoscit ulteriorem ut in homine intellectio; et medius qui priorem et posteriorem

agnoscit, ut in homine intellectus, qui agnoscit
animam se priorem et intellectionem se postero-
riorem.

De Essentia et Existentia Quid et Quotuplex.

Essentia rei est id quo res est id quod est,
est prima radix omnium proprietatum et operati-
onum illius rei; est id sine quo res concipi non po-
test; est id quod respondetur ad questionem fac-
tam per quid res sit, ut animal rationale
in homine.

Existentia est id quo res ponitur extra
secum nihil; ut existentia petri per quam po-
nitur extra secum nihil; essentia est id quod po-
nitur extra nihil; existentia autem est id quo.

Essentia et existentia totuplex est, quo-
tuplex entium generum.

De modo et remodificata Quid et Quotuplex. modus proprie est forma sic affixa suo

7.
 subiecto, ut ne divinitur quiddam possit esse
 sine illo, licet subiectum esse possit sine modo,
 ut similitur quæ divinitur esse non potest sine na
 so, licet na sua esse possit sine similitate.

Res modificata est illud sine quo
 concipi non potest modus, ut na sua respectu
 similitudinis.

Modus est res modificata Quotuplex est,
 quotuplex entis generum. 1.

De

subiecto et forma.

Quid et Quotuplex.

Subiectum dicitur illud quod recipit for
 mam aliquam, sic intellectus humanus est sub
 iectum philosophiae, quia recipit philosophiam.

Forma dicitur illud quod perficit, complet,
 ac determinat subiectum, sic philosophia est
 forma intellectus, quia complet ac perficit
 intellectum.

Forma duplex est nempe substantialis
 et accidentalis.

Forma substantialis dicitur illa quæ totum
 substantiale essentialiter constituit, sic ani

ma rationalis est forma substantialis, quia
hominem essentialiter constituit.

Forma accidentaliter cadit, quae substan-
tiam accidentario complet ac perficit, sic philo-
sophia est forma accidentaria homini quia ho-
minem accidentario complet ac perficit.

Subiectum triplex est, scilicet informa-
tionis, inhesionis et denominationis.

Subiectum informationis illud est, quod
recipit formam substantialem, ut corpus ani-
mam rationalem.

Subiectum inhesionis illud est quod recipit
formam accidentalem, ut intellectus philosophi-
am.

Subiectum denominationis illud est, quod
a forma suum nomen seu appellationem trahit,
ut homo ab philosophia nomen philosophi; solum
utro suppositum est subiectum denominationis,
iuxta illud, denominationes sunt suppositorum.

Denominatio est totum resultans ex
subiecto denominato et forma denominante,
sic philosophus est denominatio sumpta a philo-
sophia quia est totum resultans ex subiecto
philosophiae et ipsa philosophia. /.

De

Termino & Terminabili. Quid & Quotuplex.

Terminus generatim est extremum ali
cuius rei ut pes ultimus respectu Lineae.

Terminabile seu recte terminata dicitur
illud, quod terminis clauditur, ac circumscribitur

Terminus duplex est, scilicet externus &
internus.

Terminus internus dicitur ille qui
est in ipsa re terminata, ut cutis respectu
corporis.

Terminus externus dicitur ille
qui est extra rem terminatam, ut modius res
pectu tritici./.

De Proprietatibus entis.

Quid Et Quot Sint.

Proprietas generatim est attributum
necessarium ac reciprocum ab essentia fluens,

ut uidet et idendi in homine.

Proprietat uel simplex est, uel complexa; primaria uel secundaria.

Simplex ea est, quae unico simplici termino exprimitur, ut uisibilitas in homine.

Complexa dicitur ea quae multiplici termino exprimitur, ut identitas et distinctio; necessitas et contingentia respectu entis, nam omne ens est idem, uel distinctum; necessarium uel contingens.

Proprietat primaria ea est quae immediate fluit ab essentia rei ut unitas, ueritas et bonitas respectu entis.

Proprietat secundaria dicitur ea quae fluit ab essentia rei mediante alia, sic intelligibilitas et amabilitas sunt proprietates secundariae entis, quia fluunt ab ente mediantribus ueritate et bonitate.

Proprietates simpliciter ac primariae entis tres sunt, scilicet unitas, ueritas, et bonitas.

Unitas est diuisio rei in se; unum dicitur, quod est diuisum in se.

Veritas entis est eius conformitas cum propriis et internis principiis; ens uerum dicitur

Attributa Beatæ Mariæ.

9.

quod est conforme propriis et internis principiis.

Bonitas entis est eius integritas et perfectio; ens bonum dicitur quod est integrum et perfectum.

Unitati opponitur distinctio, veritati falsitas, et bonitati malitia.

Distinctio est entium repetitio, seu multiplicatio; ens est distinctum quod est repetitum ac multiplex.

Falsitas entis est eius difformitas cum propriis et internis principiis; ens falsum dicitur quod est difforme propriis et internis principiis.

Malitia entis est eius imperfectio, seu carentia debite perfectionis; ens malum dicitur quod est imperfectum, seu quod caret debita perfectione. /.

De substantia,

Quid et Quotuplex.

Substantia est ens per se subsistens hoc est independens ab omni subiecto inhaerentia, ut Deus, angelus, homo.

Substantia uel est corporea uel spiritalis, uel prima, uel secunda.

Substantia corporea dicitur ea quae est ipsa materia, uel a materia dependet, sic ea pars equi quae corpus dicitur est substantia corporea, quia est ipsa equi materia; sic etiam ea pars equi quae dicitur forma est pariter substantia corporea, quia licet non sit ipsa materia, attamen dependet ab illa.

Substantia spiritalis est illa, quae neque est ipsa materia, neque dependet ab illa, ut Angelus, animae rationalis.

Substantia prima dicitur ea quae singularis est et incommunicabilis multis inferioribus ut petrus.

Substantia secunda dicitur ea quae universalis est et communicabilis multis inferioribus, ut homo qui communicatur petro et paulo.

Substantia prima, si completa sit suppositum appellatur.

Suppositum est substantia singularis, tota, completa, et perfecta, ut petrus, lucephalus.

Suppositum duplex est, scilicet persona
et suppositum specificè sumptum.

Persona est substantia singularis, completa et rationalis, ut petrus.

Suppositum specificè sumptum est substantia singularis completa et irrationalis ut boucephalus.

In supposito duo sunt distinguenda, scilicet natura substantialis et eius subsistentia; nam in christo domino est natura substantialis creata, non autem subsistentia creata.

Subsistentia est ultimus terminus, ultimum complementum naturae substantialis in genere substantiae, qualis est subsistentia petri; haec autem subsistentia dicitur personalitatis in substantijs intellectualibus, dicitur uero subsistentia specificè sumpta in substantijs irrationalibus.

De accidente. Quid et Quotuplex.

accidens generaliter dicitur quidquid rei accidit seu aduenit.

Accidens multiplex est, scilicet Logicum, metaphysicum, et phisicum, corporeum, et spiritale.

Accidens Logicum dicitur illud quod predicatur in quale, seu quod respondetur ad quaestione factam per, qualiter sit res, sic albedo est accidens logicum respectu parietis, quatenus de eo praedicatur in quale.

Accidens metaphysicum illud est quod non est de essentia rei, seu de eius conceptu formali ac definitivo, ut uia videndi in homine.

Accidens phisicum dicitur illud quod realiter distinguitur a substantia, ut magnitudo in corpore.

Accidens corporeum dicitur illud quod postulat a materia tanquam a subiecto dependere, ut magnitudo respectu corporis.

Accidens spiritale dicitur illud quod postulat dependere a subiecto spiritali, ut philosophia ab intellectu humano.

Inhaerentia seu inhaesio accidentis est unio ipsius accidentis cum suo subiecto, ut uerbi gratia unio albedinis cum pariete. /.

De Deo.

Quid et Quotuplex.
Deus est ens independens, est id quo nihil

15
11.
melius cogitari potest, est primum ens, est prima cau-
sa.

Deus unicuique est, nam si plures essent dii nullus
eorum contineret perfectionem ceterorum, proinde
que non contineret omnem perfectionem: sed idem
debet continere omnem perfectionem: ergo deus
unicuique est non multiplex. 1.

De Attributis Dei. Quid Et Quot sint.

Attributa Dei sunt eius perfectiones ab
essentia sive natura fluentes.

Attributa Dei uaria sunt, praesertim uero
eius unitas, infinitas, bonitas, simplicitas, immu-
tabilitas, aeternitas, immensitas, omnipotentia,
sapientia, libertas et providentia.

Deus est unicuique, ut dictum est supra.

Est infinitus in omni genere perfectionis, quia non
habet causam a qua limitari ac definiri possit.

Deus est infinite bonus bonitate entis, quia est
infinite perfectus.

Deus est simplicissimus realiter, quia respicit
omnem compositionem realem.

Est immutabilis, quia non potest nouam perfec-

non omni acquirere, nec veterem amittere, cum omni
sibi realiter identificet.

Est eternus, quia nec initium nec finem habet
sue durationis.

Deus est immensus, quia per omnia locorum
spatia diffunditur, et in omnibus immediate opera-
tur.

Est omnipotens, quia producere potest omnia
possibilia.

Est sapientissimus, quia se ipsum et omnia alia
perfecte comprehendit.

Est etiam liberissimus ab externa, seu in actioni-
bus transeuntibus ut in mundi creatione, et con-
servatione, quia positus omnibus ad agendum pre-
requisitis indifferens est ut agat vel non agat.

Denique maxime providus est, quia dirigit omnia
ad proprium finem per congrua media. /.

De Angelo, Quid et Quotuplex.

Angelus est substantia spiritalis
completa creata; quamobrem distinguitur ab
anima rationali etiam separata, in eo quod an-
gelus sit substantia completa, anima au-

tem rationaliter etiam separata, sit substantia incompleta.

Angelus multiplex est, sed angeli omnes a sancto dionysio distribuuntur in tres hierarchias, et una quæque hierarchia in tres choros, seu ordines.

Hierarchia autem est ordo sacrarum personarum sub aliquo principe.

Chorus autem seu ordo est collectio sacrarum personarum eodem munere fungentium.

In prima hierarchia sunt seraphini, cherubini, et throni.

In secunda sunt dominationes, uirtutes, et potestates.

In tertia sunt principatus, Archangeli, et angeli.

Cui sunt in prima hierarchia sunt quasi assessores diuinæ maiestatis; qui sunt in secunda obtinent generale regimen ecclesiæ; qui denique sunt in tertia, speciale munus obeunt, alij regnum integrum, alij provinciam administrant; alij principum salutem inuigilant, et alij priuatorum hominum custodie deputantur. /.

De Facultatibus angelorū Quid Et Quot Sint.

Facultates angelorum sunt proxima principia operationum in angelis.

Tres sunt ^{facul} potestates angelorum; scilicet intellectus, voluntas, et uis motrix.

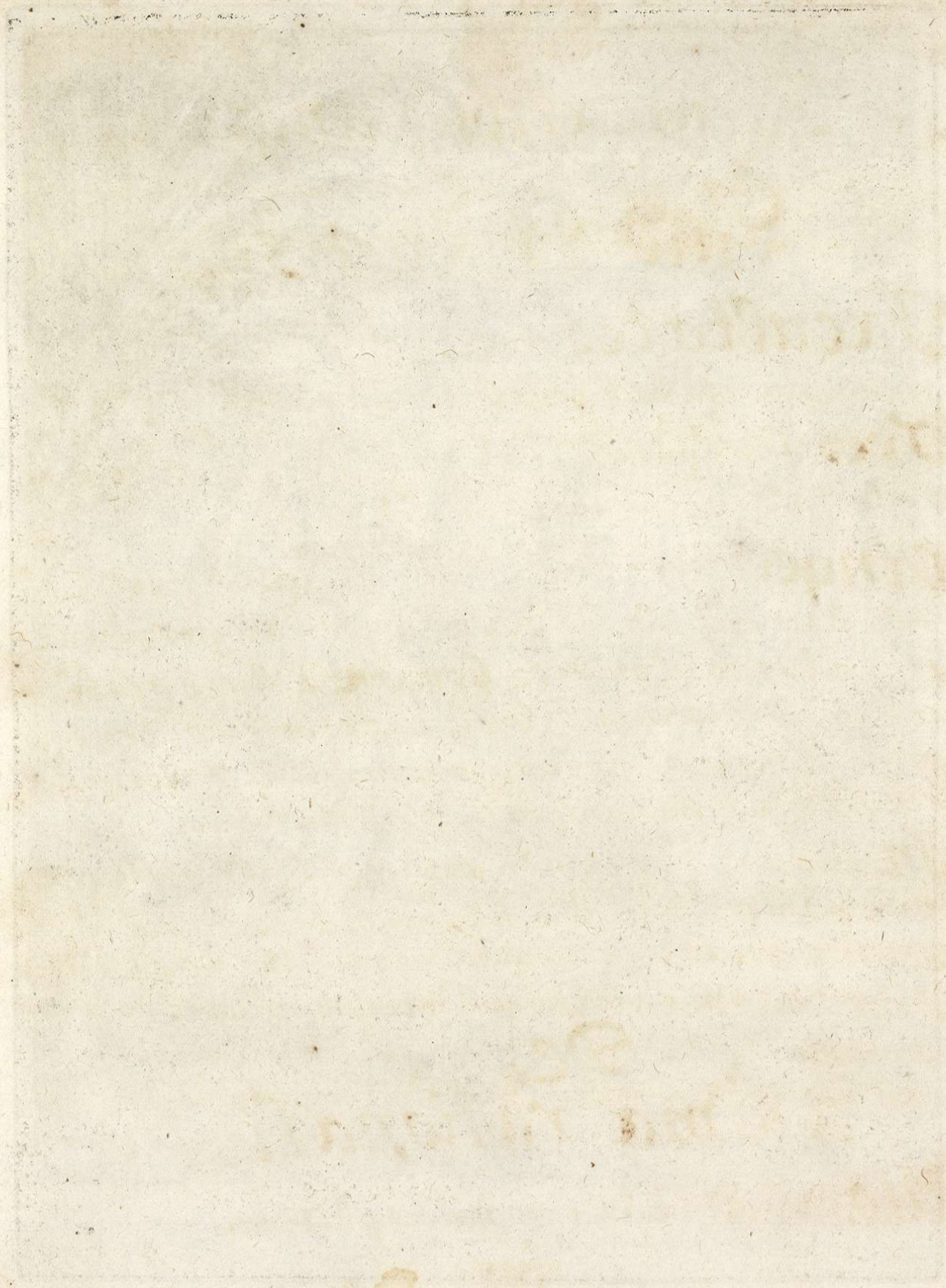
Angeli per intellectum se ipsos, et omnia naturalia et idcirco ipsum cognoscunt; per uoluntatem uero conantur libere prosequuntur, et malum libere auersantur; denique per uim motricem se ipsos mouent et corpora, quae ab ipsis non nunquam assumuntur.

In corporibus tamen assumptis non possunt uidere, audire, nec aliam sensus externi uel interni operationem exercere, quia neque visu neque auditu, neque alio sensu externo uel interno pollent.

De anima rationali.

Mox dicetur in compendio phisico.

Maria fugiens in Egiptum

Compendium Phisicum.

Phisica ut dictum est, est scientia speculativa corporis naturalis, ut est naturale.

CORPUS autem naturale est totum constans ex materia et forma, ut homo constans ex corpore et anima rationali. /.

De Principiis Phisicis.

Principia Phisica sunt ea sine quibus nec esse nec concipi possunt res phisicae seu naturalis.

RES autem phisicae, seu naturales dupliciter considerantur, scilicet in fieri seu generari; et in facto esse seu in componi; quam ob rem phisica principia, vel sunt principia generationis, vel principia compositionis, de quibus dictum est supra in compendio metaphisico.

generatio Phisica est transi-
tudo a non esse ad esse substantiæ in subiecto; quam
obrem tria sunt principia generationis; scili-
cet materia, quæ designatur per subiectum; for-
ma, quæ designatur per esse substantiæ; et
priuatio, quæ designatur per non esse; duo au-
tem sunt tantum principia compositionis cor-
poris naturalis, scilicet materia et forma,
quia corpus naturale, ex materia et forma,
non ex priuatione componitur.

De Materia, forma et Priuatione.

Materia est substantia corporea in-
completa formarum omnium phisicarum
capax et auida; est subiectum in quo recipiun-
tur omnes formæ phisicæ ut subiectum in
quo recipiuntur formæ Ligni, ignis, fumi,
aëris et aliorum.

materia duplex est, scilicet prima et secun-
da.

Materia prima est materia per se
secundum se considerata sorsim ab omni forma,
est materia per mentem separata ab omnibus
formis.

Materia secunda est materia
quatenus disposita ad unam formam potius
quam ad aliam, sic materia calida et sicca di-
citur materia secunda ignis, quia disposita
est ad formam ignis potius quam ad formam
aqua.

Forma physica est actus, comple-
mentum et perfectio materiae.

Forma physica duplex est, nempe
substantialis et accidentalis.

Forma substantialis est actus
primus materiae cum ea totum physicum
essentialiter componens, ut anima rationalis
in homine.

Forma accidentalis est actus
secundus materiae cum ea totum naturale
accidentaliter efficiens, ut lux in aere, calor
in manu.

Forma substantialis dicitur actus
primus; accidentalis autem dicitur actus secundus

ordine scilicet intentionis, et dignitatis, quia forma substantialis prius intenditur; estque dignior forma accidentalis, nam substantialis propter se et tamquam finis ultimus intenditur, accidentalis uero propter aliud est tamquam medium ad substantialem.

Privatio est absentia formae in subiecto apto ad formam recipiendam, ut caecitas seu absentia visus in homine apto ad recipiendum visum. tenebrae seu absentia luminis in aëre apto ad recipiendum lumen.

De

Causis corporis naturalis.

Causa est principium per se influens esse in aliud.

Dicitur per se influens, ut causa distinguatur a privatione et meris conditionibus quae per se non influunt, sed tantum per aliud, seu per adiunctas causas.

Dicitur in aliud, id est in rem naturam, seu substantiam distinctam, quam ob rem pater in diuinis non est causa filii, quia licet sit

principium per se influens esse in filium, non influunt tamen esse in aliud substantie nimirum, seu in rem natura ac substantia distinctam, filius enim in diuinitate est quidam persona, non autem natura seu substantia distincta a patre.

Causa quadruplex est, scilicet finalis, efficiens, materialis et formalis.

Causa finalis seu finis est id cuius gratia aliquid fit aut est, ut sanitas respectu medicine.

Causa efficiens seu opifex, est primum principium unde est mutatio et quies, ubi nomine mutationis intelligitur actio seu productio, et nomine quietis intelligitur terminus seu effectus actione productus, sic in creatis pater est causa efficiens filii, quia est primum principium unde est generatio filii et unde est ipse filius.

Causa efficiens dicitur primum principium ordine executionis causa autem finalis dicitur primum principium intentionis, quia causa efficiens prius existit, et causa finalis prius intenditur.

Causa materialis est id ex quo tanquam ex subiecto forma educitur uel totum

componitur, ut materia equi ex qua educitur
forma equi, et totum equum componitur.

Causa formalis est id per quod effectus
constituitur et ab omni alio distinguitur, ut ani-
ma rationalis per quam homo constituitur et
ab omni alio distinguitur.

Aliqui addunt causam exemplarem seu
ideam et exemplar; verum exemplar ad causam
formalem reducitur, ut videbitur aliorum.

Interim causa exemplaris definitur forma
ad cuius similitudinem producitur effectus ex inten-
tione agentis, ut caesar ad cuius similitudinem
producitur tabella ex intentione pictoris.

Causa aliter dividitur in internam et exter-
nam; creatam et increatam; physicam et mora-
lem, principalem et instrumentalem; uniuocam
et equiuocam.

Interna dicitur ea quae pars est sui effectus,
ut materia et forma respectu corporis natura-
lis.

Externa dicitur ea quae non est pars sui
effectus, ut causa efficiens et finalis.

Creatura dicitur ea quae primae subordina-
tur, quae pendet a prima in suo esse et opera-
ri, ut creatura respectu Dei.

Increata dicitur ea quæ nulli subordinatur, quæ non pendet ab alia in suo esse aut operari.

Phisica dicitur ea quæ uere phisice et reali-
ter influit in effectum, ut sol respectu lumi-
nis, et ignis respectu caloris.

Moralis dicitur ea quæ moraliter solum,
hoc est dirigendo, alliciendo, consulendo, præci-
piendo influit in effectum. uerbi gratia qui consu-
lit, uel præcipit homicidium, dicitur eius causa
moralis.

Principalis dicitur ea quæ proprio nomi-
ne, propria uirtute producit effectum, uerbi
gratia, querquus querquam.

Instrumentalis dicitur ea quæ alterius
nomine et uirtute producit effectum, ut glans
querquam, nomine scilicet ac uirtute querquas
aqua decidit.

Uniuoca dicitur ea quæ producit effectum
eiusdem secum speciei, ut homo hominem, equus
equum.

æqui-uoca dicitur ea quæ producit effectum
alterius speciei ut equus et asina mulum.

De

natura.

natura phisica definitur principium

et causa motus et quietis diuiditur in quo est, primo
per se et non per accidens.

Dicitur principium et causa, ut distinguatur
a priuatione quae quidem est principium non ue
ro causa motus et quietis,

Dicitur motus et quietis, hoc est mutationis
et status naturalis, sic natura aquae est prin
cipium refrigerationis, et frigoris restituti.

Dicitur principium motus et quietis eius
in quo est id est totius naturalis tanquam pars.

Dicitur primo, id est primum et radicale
principium, ut natura distinguatur a facul
tatibus, quae sunt principia secunda.

Additur per se et non per accidens, hoc est
ex propria naturae intentione non praeter inten
tionem.

Natura duplex est, scilicet actiua et
passiua.

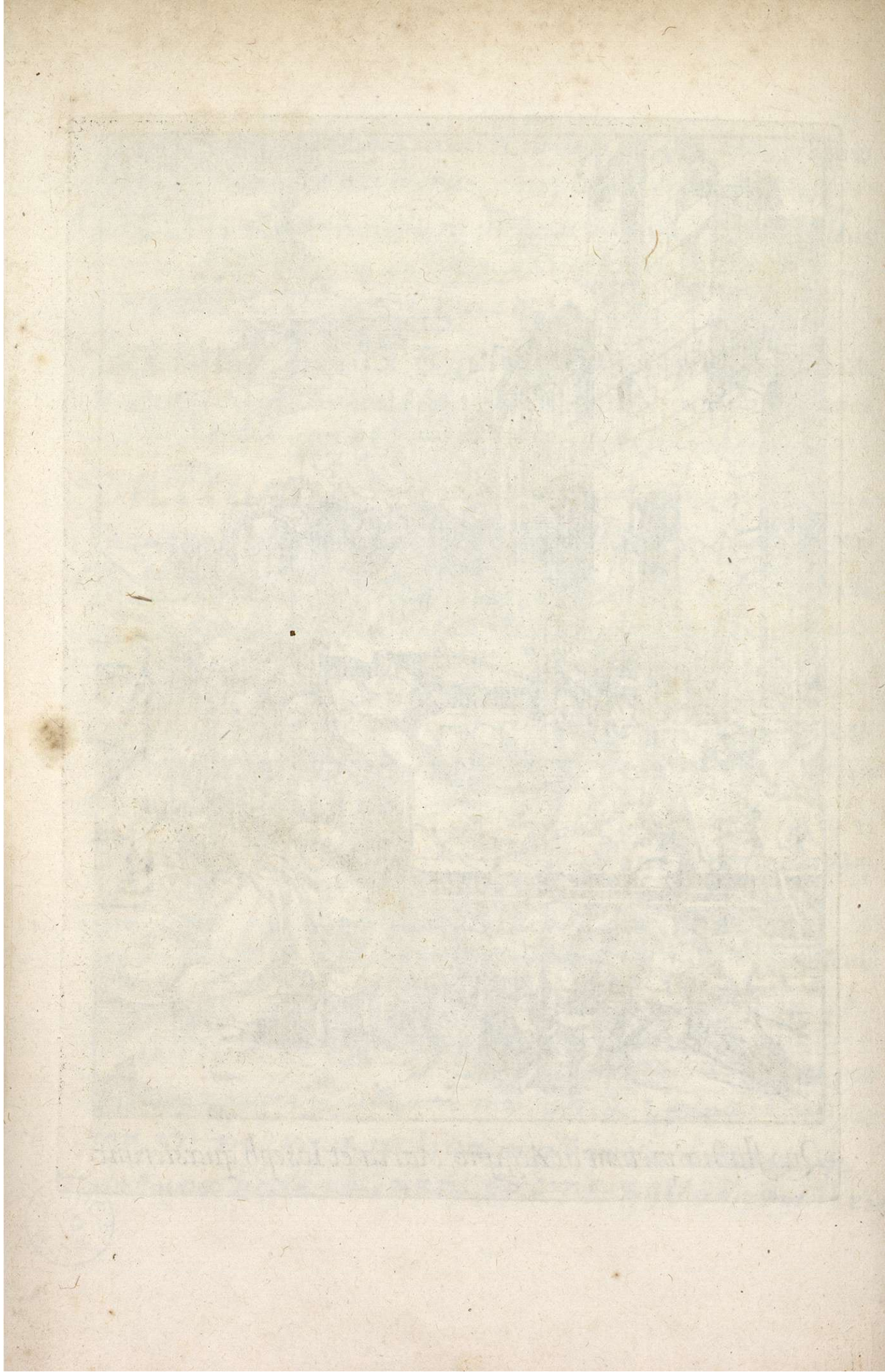
Natura actiua est principium actiui
seu effectiui motus et quietis, &c.

Natura passiua est principium pas
siuum seu receptiui motus et quietis &c, for
ma est natura actiua, materia autem est
natura passiu

Quo studio victum in Aegypto Maria et Ioseph quacesierunt.

patitur seu recipit. 1.

17.

De Proprietatibus corporis naturalis.

Quatuor sunt proprietates corporis naturalis scilicet quantitas, locus, motus, et tempus, nam omne corpus naturale est quantum est in loco in motu, et tempore.

Quantitas est id quod respondetur ad questionem factam per quot uel quantum; —

Quamobrem duplex est quantitas scilicet discreta et continua.

Quantitas discreta est ea quae respondetur ad questionem factam per quot, seu cuius partes ab invicem sunt discretæ ac separatae, quales sunt numerus et oratio.

Continua dicitur ea quae respondetur ad questionem factam per quantum seu cuius partes continuæ sunt ac copulatae quales sunt linea superficies, corpus mathematicum, modus et tempus.

Quantitas iterum duplex est, scilicet

finita et infinita.

finita dicitur quae terminatur ac finibus continetur, ut quantitas ulnae.

Infinita dicitur ea, quae nullis terminis ac finibus clauditur, qualiter foret linea infinitae longitudinis, qualiter esset baculus sine extremis.

Quantitas infinita seu Infinitum duplex est, scilicet infinitum categorematicum, seu infinitum actu perfecto, et infinitum syncategorematicum, seu infinitum potentia.

Infinitum categorematicum, seu actu perfecto, dicitur illud quod est infinitum ratione dorum quae possidet actu, sic deinde est infinitum categorematicum, quia infinitum dorum perfectionum, quod continetur actu.

Infinitum syncategorematicum illud est quod est infinitum ratione dorum quae continere potest, non dorum quae continentur actu, cui infinitum addi potest, aut detrahi secundum partes minores ac minores, quod sensu quaevis minima quantitas est infinita, quia si infinitum addi potest, et de ea, si continua sit infinitum detrahi potest secundum partes minores et minores.

18.

Locus est receptaculum rei locatae, est spatium occupatum a re locata, ut dolium respectu vini.

Locus multiplex est scilicet internus et externus, plenus et vacuus seu vacuum.

Locus internus dicitur ille qui rem locatam intime pervadit ac penetrat, sic immensitas divina est Locus internus omnium rerum, quia intime pervadit ac penetrat res omnes.

Locus externus dicitur ille qui rem locatam ambit, extrinsecus duntaxat, ut aqua respectu piscium, et aer respectu avium.

Locus plenus dicitur ille qui repletur corpore cuius continendi capax est, ut dolium vino plenum.

Locus vacuus dicitur ille qui corpore omni destituitur, aptus tamen est repleti, sic dolium foret vacuum si omni corpore vino, aqua, et aere destitueretur.

Motus est actus entis in potentia, quatenus in potentia, ut calefactio manus, quae est actus in coactus scilicet et ut id quo manus calefit; unde in potentia id est subiecti capax puta manus ad recipiendam formam puta calorem; quatenus in potentia, id est quatenus est capax ulterioris formae, puta ulterioris caloris.

Brevius describi posset mutatio continua,
et successiva.

Tempus est numerus seu mensura motus
secundum prius et posterius, seu tempus est
duratio motus ut dies, hora;

Quotuplex Corpus naturale.

Corpus naturale bifariam duplex
est, scilicet simplex et mixtum; corruptibile
et incorruptibile.

Simplex dicitur illud quod non constat ex
elementis, ut sol, ignis.

Mixtum dicitur illud quod ex quatuor ele-
mentis componitur ex igne, aëre, aqua et ter-
ra, ut lapis, homo.

Corruptibile dicitur illud quod ab agen-
te naturali destrui potest ut lapis, ignis.

Incorruptibile dicitur illud quod ab agen-
te naturali, et creato destrui non potest, ut
corpora celestia, verbi gratia sol et luna.

Incorruptibile duplex est, nempe cæ-
lum et sydera.

19.

Cælum est grande corpus elementa omnia
circumuolvens ut cælum planeticum, et fixa
montum et empireum.

Sidus siue astrum est corpus lucidum in ali
qua cali regione locum habens, ut stellæ erran
tes in cælo planetico, et fixæ in fixa monto.

Corpus simplex corruptibile dicitur elemen
tum, ut ignis et aër.

Elementum autem est corpus ex quo in
existente actu uel potentia mixtum componitur
ipsum autem irre solubile est in alia specie corpo
ra, ut ignis, aër, aqua, et terra.

Elementum quadruplex est, scilicet,
ignis, aër, aqua, et terra.

Ignis est elementum calidissimum leuissimū
et insigniter siccum.

Aër est elementum humidissimum, insigniter
calidum et leue.

Aqua est elementum frigidissimum, insigni
ter humidum et graue.

Terra est elementum siccissimum, grauiissi
mum et insigniter frigidum.

In quouid elementis sunt duæ primæ qualitates
quarum una est intensissima et altera insigniter

inpona, sic ignis et calor intensissimi, et sic
citatis insignis; in aëre humiditas intensissima
et calor insignis; in aqua frigus intensissimum
et humiditas insignis; denique in terra frigus
intensissimum et siccitas insignis.

Quamobrem quatuor sunt primæ quali-
tates alteratiuæ, scilicet calor, frigus, hu-
miditas et siccitas.

De mixtione et Mixto.

Mixtio est miscibilium, seu elementorum
alteratorum unio.

Mixtum dicitur illud quod constat ex elemen-
tis, scilicet igne, aëre, aqua, et terra.

Mixtum duplex est, scilicet perfectum et
imperfectum.

Perfectum dicitur illud quod habet formam
substantialem ab elementaribus distinctam,
ut homo animam rationalem.

Imperfectum dicitur illud quod non habet
formam substantialem ab elementaribus distin-
ctam, ut nix, grando, glacies, et alia metheora.

20.

Mixtum perfectum duplex est, scilicet animatum et inanimatum.

Animatum seu uiuens dicitur illud, quod animam habet ut planta, bellua, et homo.

Inanimatum dicitur illud, quod non habet animam, ut lapis, metallum. /.

DE anima.

anima generatim est actus primus corporis organici, potestate proxima uitam habentis.

Dicitur corpus organici, hoc est uarij et heterogenei organici instructi, ad uarias heterogeneas uitae functiones obeundas, uerbi gratia corporis oculis et auribus instructi ad uidendum et audiendum.

Dicitur potestate proxima uitam habentis, id est habentis ipsam animam quae est uita substantialis uel animae operationem quae est uita accidentalis.

anima triplex est, scilicet vegetatiua, sensitiua et rationalis.

De
anima vegetatiua,
Et
Eius facultatibus.

Anima vegetatiua est actus primus corporis organici potestate proxima vitam vegetatiuam habentis, seu primum nutriendi, crescendi, et generandi principium, ut anima plantae.

Tres sunt animae vegetantis praecipuae seu primariae facultates, scilicet nutritiua, augmentatiua, et generatiua.

Nutritiua est ea per quam uiuens conuertit alimentum in propriam suam substantiam.

augmentatiua est ea, per quam uiuens consequitur iustam magnitudinem.

generatiua est facultas per quam uiuens aliud sibi simile producit.

Facultates animae vegetantis minores praecipuae seu famulantes, quatuor sunt, scilicet

abtractrix, retentrix, concoctrix, et expultrix. 21.

Abtractrix est ea per quam uiuens alimentum trahit ad Locum coctioni destinatum.

Retentrix est ea per quam uiuens retinet alimentum, donec coctio perficiatur.

Concoctrix est ea per quam uiuens cocuit alimentum et ad uiuentis formam disponit.

Expultrix est ea per quam uiuens, inutile ab utili separatum foras mittit. (.

De Anima Sensitiua Et Eius facultatibus.

Anima Sensitiua est actus primus corporis organici potestate proxima uitam sensitiuam habentis, seu primum sentiendi, appetendi, et loco-mouendi principium.

Facultates animae sentientis tres sunt, nimirum sensus, appetitus et uis motrix.

Sensus est facultas cognoscitiua corporea,

ut visus, auditus, imaginatio.

Appetitus sentiens est facultas ^{appe} ~~cogniti~~ tiua corporeo directioni sensus obnoxia.

Vis motrix est facultas per quam animal organorum vitalium beneficio se mouet in omnem loci differentiam.

Sensus duplex est, scilicet internus et externus.

Sensus Internus dicitur ille cuius organum intus latet, qualis est imaginatio cuius organum intus latet in cerebro.

Externus dicitur ille cuius organum exterius patet ut visus cuius organum scilicet oculus exterius patet.

Sensus externus quintuplex est, scilicet, visus, auditus, olphactus, gustus et tactus.

Visus est sensus externus circa lumen et colorem occupatus.

Auditus est sensus externus circa sonum occupatus.

Olphactus est sensus externus occupatus

circa odorem.

22.

Gustus est sensus externus occupatur circa saporem.

Tactus est sensus externus circa tactiles qualitates occupatur, ut circa calorem frigusque.

Visus est in oculo; auditus est in ore; olfactus est in naribus; gustus est in lingua et palato; tactus denique est in toto corpore.

Sensus Internus apud non nullum quintuplex est, nimirum sensus communis imaginatio, memoria, phantasia et aestimativa; apud alios quadruplex est, nempe sensus communis, imaginatio, memoria et phantasia, ut ut sit.

Sensus communis est sensus internus qui percipit obiecta sensuum externorum ut praesentia eaque discernit ab invicem, ut sensus in cane discernens colorem panis ab eius sapore.

Imaginatio est sensus internus qui percipit obiecta sensuum externorum abstractendo ab eorum praesentia et absentia.

phantasia est sensus internus qui percipit obiecta sensuum externorum, ut absen-

ha.

memoria est sensus internus qui species rerum sensu externo perceptarum adseruat. His utitur ad recordationem.

æstimativa est sensus internus qui percipit rationes insensatas.

Rationes autem insensatas dicuntur eæ quæ nullo sensu externo perceptæ sunt, talis est sensus quo ovium amicitiam alterius ovium, et inimicitiam Lupi percipere vulgo creditur; quæ sensum aliqui vocant instinctum belluarum; sed nullum esse in belluis eius modi sensum et instinctum demonstrabitur aliter.

Sensibile est obiectum circa quod sensus occupatur ut Lumen, color, sonus.

Sensibile aliter definitur ab aristotele, ens singulare, corporeum, extensum et motuum sensus, quia nempe sensus versatur tantum circa ens singulare, corporeum et extensum, non autem circa non ens, neque circa ens universale incorporeum et inextensum.

additur motuum sensus quia sensibile debet mouere sensum, hoc est sui speciem imprimere in sui.

Sensibile duplex est, scilicet commune, ^{23.}
et proprium.

Sensibile commune dicitur illud quod mul-
tiplici sensu externo percipitur, ut quantitas,
numerus, motus, quies, figura, &c.

Sensibile proprium dicitur illud quod
unico sensu externo percipitur, ut color, sonus,
odor, sapor, calor.

Species intentionalis est idolum, imago, et
similitudo obiecti, qualis est ea quam intuemur
in speculo.

Species intentionalis duplex est, scilicet
impressa et expressa.

Impressa dicitur ea quae ex parte obiecti
cum facultate concurrat ad cognitionem, dici-
tur quae impressa, quia imprimi seu emitti solet
ab obiecto.

Species expressa dicitur ea quae per
cognitionem immediate producit.

Impressa et expressa representant obiec-
tum, sed diuerso modo, Impressa enim represen-
tat habitualiter tantum et in actu primo, ex-
pressa uero representat actualiter seu in ac-
tu secundo; Impressa se habet ut penisillus,

expressa autem sicut tabella.

De anima rationali.

Anima rationalis est actus primus corporis organici potestate proxima vitam rationalem habentis; seu primum principium intelligendi et volendi ex prae-supposita sensus operatione.

Facultates animae rationalis duae sunt, scilicet intellectus et voluntas humana.

Intellectus humanus est facultas intelligendi ex prae-supposita sensus operatione.

Quatuor sunt humani intellectus operationes, scilicet apprehensio, enuntiatio, discursus et methodus.

Apprehensio est nuda rei cognitio affirmativa et negativa simplex, ut simplex auti notitia.

Enuntiatio est oratio affirmans vel ^{negans,} iungens ^{iungens} attributum alicui separans a subiecto, ut homo est animal, homo non est planta.

Discursus siue argumentatio est transi^{24.}
tus ab una cognitione ad aliam a notiori ad
minori notum, hic transitus significatur per
particulam, ergo, igitur, ut si dicatur homo est
rationalis, ergo est visibilis.

Methodus est iudicium nectens plures dis
ciplinæ partes.

Voluntas est facultas uolendi ex præ
supposita sensu et intellectu operatione.

Liberum arbitrium est facultas
indiferens ad agendum uel non agendum po
ssibilis omnibus ad agendum prærequisitis,
ut facultas indiferens ad loquendum uel non
loquendum, possibilis omnibus ad loquendum
requisitis.

Discipline des sciences exactes

par M. de la Hire

Paris chez la Compagnie des Libraires

1687

Ensemble de la Bibliothèque de la Compagnie

de la Compagnie des Libraires

de la Compagnie des Libraires

de la Compagnie des Libraires

de la Compagnie des Libraires

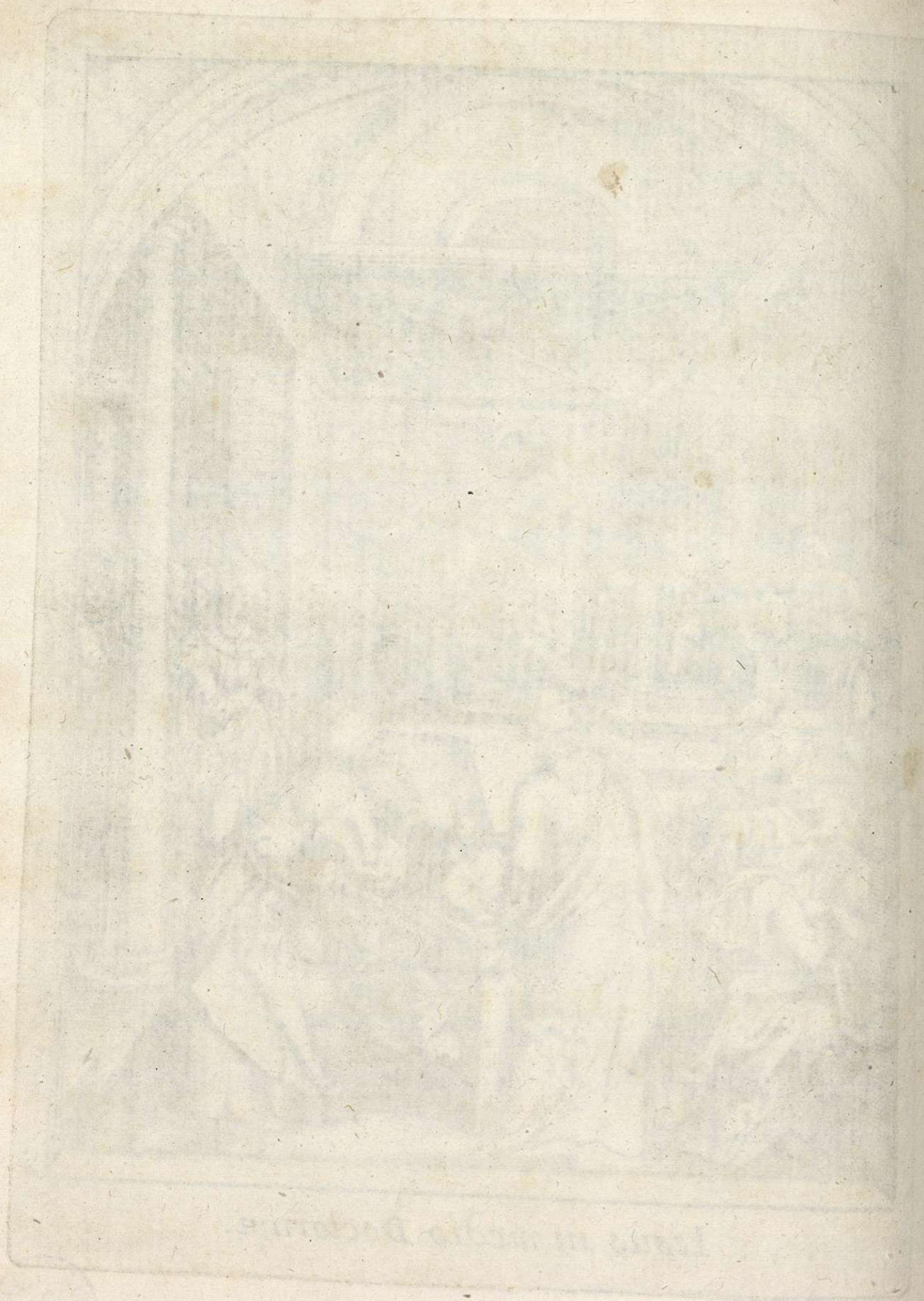
de la Compagnie des Libraires

de la Compagnie des Libraires

Iesus in medio Doctorum.

Compendium Ethicæ.

De Actu Humano.

Actus humanus est actus ab homine exercitus cum advertentia et usu rationis, est actus procedens ab homine quatenus est homo, ut actus virtutis; quam ob rem actus humanus et actus hominis differunt in eo quod actus humanus sit deliberatus, actus hominis non item.

Actus humanus duplex est scilicet actus humanus circa finem et actus humanus circa media.

Actus humanus circa finem, dicitur ille qui circa finem tanquam circa suum obiectum versatur, ut gaudium de fine possesso.

Actus humanus circa media dicitur ille qui circa media, tanquam circa proprium obiectum versatur, ut electio unius mediæ præ alio.

actus humanus circa finem dicitur triplex est, scilicet voluntas seu volitio, Intentio et fruitio.

Voluntas seu volitio est amor inefficax et conditionatus finis, soletque explicari per uerbum optatum vellem, talis est amor regie dignitatis in homine plebeio.

Intentio est amor efficax et absolutus finis, talis est amor regie dignitatis in principe qui regno pulsus est; volitio est etiam rerum impossibilium, intentio autem possibilium duntaxat; volitio non mouet ad quaerenda media, intentio autem mouet.

Fruitio est gaudium, complacentia, uoluptas de fine possesso, ut gaudium de sanitate reparata.

actus humanus circa media quadruplex est, scilicet consultatio, electio, consensu et usu.

Consultatio est inquisitio mediorum fini consequendo idoneorum; consultatio non est de impossibilibus praeteritis, praesentibus aut futuris necessariis, bene autem de possibilibus et futuris quae sunt in nostra uel aliorum potestate.

Lectio proprie est optio seu assumptio mediij quatenus utilioris seu commodioris.

Consensus est assumptio mediij simpliciter necessarij ad finem, ut assumptio Tabulae in naufragio tanquam mediij simpliciter necessarij ad euadendum.

usus est applicatio facultatum uoluntati subiectarum, uerbi gratia manum ad stilicem pauperi erogandam. /.

De Principijs actuum humanorum.

Principium actus humani est id ex quo unde fit seu producitur actus humanus.

Principia humanorum actuum uel sunt interna, hoc est quae posita sunt in homine ipso; uel externa, quae sunt extra hominem ipsum.

Principia interna uel sunt congenita, hoc est ab ipsa origine et natura; uel sunt

acquisita, id est actuum exercitio comparata.

Principia interna actuum humanorum
sunt bonum, finis, et beatitudo, de quibus si quis latius
dicendum est.

De Bono.

Bonum est id quod perfectum est in se, vel ad
alterius perfectum, nam bonum vel sumitur
absolute et bene definitur id quod est perfectum in
se; vel sumitur relative, id est quod ad alterius
perfectum.

A veteribus bonum describitur id quod
omnia appetunt seu quod ab omnibus est appe-
tibile.

Bonum multiplex est scilicet verum et appa-
rens; metaphisicum, phisicum, morale, et artificia-
le; honestum, iucundum et utile.

Bonum verum dicitur illud, quod re ipsa tale
est, quale videtur, ut sapientia, virtus.

Bonum Apparens dicitur illud quod re ipsa
tale non est, quale videtur, ut vitium, venenum.

Bonum metaphisicum dicitur, quod

perfectum est in genere entis, quo sensu boni sunt demones, quia in genere entis sunt perfecti. ^{27.}

Bonum physicum seu naturale dicitur illud quod rei naturae consentaneum et conveniens est, ut calor igni, frigus aquae.

Bonum morale seu honestum dicitur, quod recte rationi consentaneum est, ut actus virtutis.

Bonum artificiale dicitur illud, quod arti, diutiusque regulis consentaneum est, ut elegans tabella.

Bonum Honestum dicitur illud quod recte rationi conforme est diciturque morale.

Bonum Iucundum dicitur illud quod placida sui fruitione recreat appetitum, ut cibum respectu esurientis, et potus respectu sitientis.

Utile dicitur illud, quod iuvat ad alterius consecutionem, diciturque medium, ut potio quae iuvat ad sanitatem consecutionem.

De Fine.

Finis est id cuius gratia aliquid fit aut est, ut

sanitatem respectu medicinae.

Finis duplex est, scilicet finis cui, et finis qui sibi
cuius gratia.

Finis cui est persona in cuius commodum res
aliqua cedit sic ager est finis cui respectu medicinae,
quia in eius commodum cedit medicina.

Finis qui sibi cuius gratia dicitur illud bonum
quod expeditur ab alio, ut sanitatem respectu aperi.

Finis qui duplex, scilicet ultimus et medius.

Finis ultimus dicitur ille qui propter se expe-
ditur ut sanitatem respectu medicinae.

Finis medius dicitur qui propter ulteriorem
finem expeditur, ut potio propter sanitatem.

Finis ultimus duplex est, nempe ultimus
simpliciter, et ultimus secundum quid.

Ultimus simpliciter ille est, qui nullatenus
refertur ad ulteriorem;

Ultimus secundum quid dicitur ille
qui ultimus est in aliquo genere non tamen in om-
ni ubi gratia sanitatem est finis ultimus in ge-
nere medicinae, non autem in genere ethice.

Finis ultimus simpliciter iterum
duplex est, nempe simpliciter ultimus posi-

tive et simpliciter ultimus negative.

Simpliciter ultimus positive dicitur ille, ad quem cetera prorsus omnia referuntur, ut deus optimus maximus.

Finis simpliciter ultimus negative dicitur ille ad quem aliqua non tam omnia referuntur, ut honor aut divitiæ respectu ambiciosi et avari.

Denique finis adhuc duplex est, scilicet physicus seu naturalis qui dicitur artificialis et operis, et finis moralis qui dicitur artificialis et operantis.

Finis naturalis dicitur ille ad quem res aliqua per se et natura sua refertur ut sanitas respectu medicinae.

Finis moralis dicitur ille ad quem res aliqua refertur ex libera agentis voluntate, ut lucrum respectu medicinae, inanis gloria respectu elemosinae. (.

De Beatitudine.

Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, est completio omnis

Boni et carentia cuiuslibet mali.

Beatitudo multiplex est, scilicet obiectiua et formalis; naturalis et supernaturalis; contemplatiua et actiua.

Beatitudo obiectiua est summum illud bonum quod sui possessione non reddit beatior, ut deus optimus maximus.

Beatitudo formalis est possessio summi boni, uerbi gratia possessio dei.

Naturalis est ea quae non excedit naturam uires quae sine gratuito auxilio comparari potest, ut deus abstractiue, seu per creaturam cognoscendum.

Supernaturalis est ea, quae naturam uires excedit, quae sine gratuito auxilio dei comparari non potest, ut deus intuitiue, seu ut in se cognoscendum.

Contemplatiua dicitur ea, quae posita est in contemplatione ueritatis, qualis est beatitudo eorum qui solitariam vitam degunt.

Actiua dicitur ea quae posita est in actione uirtutis civilis, et politicae, uerbi causa iustitiae, hospitalitatis, magnificentiae et ceterarum.

De Principijs congenitijs actuum Humanorum.

Principia congenita actuum humanorum sunt facultates naturales, scilicet intellectus, voluntas, libertas, appetitus sentiens, et alia voluntati subordinata.

Quid sit intellectus, quid voluntas, et quid appetitus dictum est supra; hic dicendum est de voluntario, Involuntario et Libero.

Voluntarium dicitur illud quod est ab interno principio cognoscente singula in quibus est actio.

Voluntarium dicitur esse ab interno principio, id est secundum propriam rei inclinationem, verbi gratia in homine secundum voluntatem, in bellua vero secundum appetitum sentiendum.

additur cognoscente singula in quibus est actio, id est cognoscente obiectum, finem et circumstantias, quae omnia sequenti versiculo exprimuntur, quid, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Voluntarium uel est tale simpliciter, uel tale secundum quid, uel est necessarium, uel est liberum.

Voluntarium simpliciter dicitur illud quod est secundum præcipuam rei inclinationem, ut moderatio passionum in uiro continente quæ est secundum præcipuam eius inclinationem, nempe uoluntatem.

Voluntarium secundum Quid dicitur illud quod est secundum minorem præcipuam rei inclinationem ut passionum æstus in uiro continente quæ est secundum inclinationem eius minorem præcipuam, uidelicet appetitum sensientem.

Voluntarium necessarium dicitur illud quod non est indifferens sed terminatum ut amor dei in beatis.

Voluntarium liberum dicitur illud quod indifferens est et indeterminate positum omnibus ad agendum requisitis, ut deambulatio post cenam in platea.

Libertas arbitrij seu liberum arbitrium est facultas indifferens ad opposita, posita omnibus ad agendum prærequisitis, ut facultas indifferens ad amorem et odium, uel ad amorem et amoris negationem seu suspensionem.

*Libertas duplex est scilicet contrarietatis
et contradictionis.*

*Libertas contrarietatis est facultas
indiferens ad contraria, scilicet ad amorem et
odium.*

*Libertas contradictionis est facultas
indiferens ad contradictoria, scilicet ad amo-
rem et non amorem, ad odium et non odium.*

*Involuntarium dicitur quod fit a prin-
cipio externo, nullam vim conferente passivo,
sed potius veniente, ut trahitio hominis in car-
cerem.*

De

*Principis acquisiti
Humanorum
actuum.*

*Principia acquisita humanorum
actuum sunt habitus.*

*Habitus autem est qualitas succedens
potentiae naturali tam iuvans ad operandum,
ut habitus temperantiae.*

Habitus duplex est, scilicet proprius et im-
proprie dictus.

Habitus proprie dictus dicitur ille qui
per se iuvat ad operandum, ut habitus fidei
ad credendum; qui per se iuvat ad actum fidei
scilicet ad dum posilive et immediate concurrit.

Habitus improprie dictus ille est qui
per accidens iuvat facultatem ad agendum hoc est
qui remouet actionis impedimenta ut habitus ui-
dendi et audiendi.

Habitus uel sunt in intellectu, uel in uolun-
tate de quibus dicendum.

De

Habitibus Intellectus.

Habitus intellectus triplex est, nempe
semper uerus, semper falsus et mediocris.

Habitus semper uerus dicitur ille
qui semper inclinat ad uerum, ut habitus
scientie.

Semper falsus dicitur ille qui semper
ad falsum inclinat, ut habitus erroris, et

hæreseos.

Medius dicitur ille qui nunc ad uerum,
nunc ad falsum inclinat, ut habitus opinionis
et fidei humanæ.

Semper uerus qui est uirtus intellectus
dicitur quintuplex est, nempe Intelligentia
sapientia, scientia, prudentia, et ars.

Intelligentia est habitus cognoscitiuus
primorum principiorum sine discursu, uer-
bi gratia habitus cognoscitiuus horum om-
nium principiorum impossibile est, idem simul
esse et non esse, omne totum maius est sua
parte.

Sapientia est habitus cognoscitiuus rerum
altissimarum per altissima principia, ut habitus
cognoscitiuus dei et angeli, substantiæ, accidentia
et omnia generatim.

Scientia est habitus cognoscitiuus rei neces-
sariæ per causam, qualis est physica cognoscens
omne mixtum esse corruptibile, quia constat
ex contrariis elementis.

Prudentia est habitus uerus cum ratione
actiuis circa ea quæ sunt homini bona uel ma-
la, id est habitus dirigens actionem liberam et

honestam, qualiter est ethica.

ARS est habitus vera cum ratione effectuum,
hoc est dirigens operationem minimam liberam
et minimam honestam, qualiter est architec-
ta dirigens aedificationem.

Obiectum prudentiae dicitur actio, et
obiectum artis est effectio.

actio proprie est operatio dirigibilis ad ho-
nestatem, ut actus virtutis.

Effectio proprie est operatio dirigibilis ad
aliud finem quam ad honestatem, ut operatio
mentis quatenus dirigibilis ad veritatem,
aedificatio ad habitationem.

De

Habitibus Voluntatis.

Habitus voluntatis duplex est, nem-
pe semper bonus qui dicitur virtus moralis,
et ~~utilitas~~ ~~quod~~ semper malus qui dicitur vitium
moralis.

Virtus moralis est habitus electivus
consistens in mediocritate ea quae ad nos est
definita iudicio viri prudentis.

Dicitur habitus electivus, id est iuvans
ad actus liberos.

Dicitur, consistens in medioeritate, hoc est pro
sequendi medioeritatem sui obiecti, neque ad exces
sum, neque ad defectum inflectens.

Dicitur, in ea quae ad nos est, id est quae aesti
matur habita ratione nostri, non autem extre
morum, nam virtus moralis est in medio ra
tionis, non in medio rei.

Additur, definita iudicio viri prudentis,
nam solius viri prudentis definire medioeri
tatem virtutis spectabilis omnibus loci, tempo
ris, et personae circumstantiis.

Virtus moralis duplex est, scilicet car
dinalis, et non cardinalis.

Virtus cardinalis est principalis
ac primaria quae ideo dicitur cardinalis, quia
si tanquam cardini vita moralis innititur,
quod est prudentia.

Virtus non cardinalis dicitur,
quae minus praecipua est, et cardinali subordi
natur, ut liberalitas, quae non est quiddam
iustitiae, sed iustitiae subordinatur.

Virtus cardinalis quadruplex est,
scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, et tempe
rantia, de quibus agendum est.

De Prudentia.

Prudentia ex dictis, est habitus vera cum ratione actiuus, circa ea quae sunt homini bona uel mala.

Prudentia duplex est, scilicet generalis et specialis.

Prudentia generalis est ea, quae tradit universalissima bene uiuendi praecepta, qualiter est ea quae docet omne bonum esse faciendum et omne malum esse fugiendum.

Prudentia specialis est ea quae tradit bene uiuendi praecepta alicui statui propria, qualiter est ea quae dirigit officium hominis priuati.

Prudentia specialis triplex est, scilicet monastica, aconomica, et politica.

Monastica est prudentia dirigens officium uiri proli de qua se ipsum, qualiter est ea, quae docet proprium bonum esse alterius priuati bono anteponendum.

aconomica est prudentia dirigens officium uiri proli de qua familiam, qualiter est ea,

quae docet Liberos omni cura illos Educandos,
et instituendos.

Politica est prudentia dirigens officium uiri
boni erga communitatem, civitatem, rem publi-
cam, qualiter sit ea quae docet fortiter et pugnan-
dum pro patria.

De Iusticia.

Iusticia est perpetua et constans voluntas
ius suum cuique tribuendi.

Ius autem est Libera potestas disponendi idcirco
aliqua in suum uel suorum commodum.

Iusticia quadruplex est, scilicet Legalis, Distri-
butiva, vindicativa, et commutativa.

Iusticia Legalis est constans voluntas
tribuendi ius suum communitati, ut voluntas
soluendi uectigal pro sustinendis rei publicae
oneribus.

Iusticia Distributiva est voluntas
distribuendi bona communia, pro cuiusque
meritis et dignitate, qualiter est voluntas
in principe distribuendi beneficia et magis
habere pro civium meritis et dignitate.

Iusticia uindictiua est uoluntas
decernendi supplicia pro criminis gravitate.

Iusticia commutativa est uoluntas
tribuendi ius suum alteri privato propter con-
tractus emptionis, uenditionis, Locationis,
commutationis, et similes. (/.

De fortitudine et Temperantia.

Fortitudo est uirtus moralis ponens
modum timori et audaciae in periculis mor-
tis, praesertim bellicis.

Fortitudo duplex est, scilicet aggressio et
sustinentia.

Aggressio est fortitudo prouocans hostem,
quando decet et oportet.

Sustinentia est fortitudo hosti aggre-
di resistens, quum decet et oportet, in obsiden-
te est aggressio, et in obsessis est Sustinentia.

Temperantia est uirtus ponens modum
uoluptati bus corporis, praesertim uero

tactus.

Temperantia quadruplex est, scilicet abstinentia, sobrietas, castitas pudicitia.

Abstinentia est virtus modum ponens voluptatibus corporeis in esculentis hoc est in cibis.

Sobrietas est virtus modum ponens voluptatibus corporeis in potulentis hoc est in potu.

Castitas est virtus modum ponens voluptatibus venereis, estque triplex, scilicet virginalis, pro uirginibus; conugalis, pro coniugibus et uidualis pro uiduis.

Pudicitia est virtus ponens modum signis uenereis, aspectibus, gestibus, &c.

De Passionibus.

Passio, hic est motus appetitus sentiendi circa bonum aut malum sensibile, cum aliqua sensibili mutatione corporis, ut ira in homine.

Quid sit appetitus sentiendi dictum est supra, scilicet est facultas appetitiva corporis,

directioni sensus obnoxia.

Appetitus sentiens duplex est, scilicet concupiscens et transcendens.

Concupiscens dicitur ille qui versatur circa bonum et malum sensibile abstractendo ab eius arduitate seu difficultate.

Transcens dicitur ille qui versatur circa bonum et malum sensibile, quatenus difficile et arduum.

Sex sunt in appetitu concupiscentis passionis scilicet amor, desiderium, gaudium, odium, fuga et tristitia; quinque vero in transcendente scilicet despectio, timor, audacia et ira.

Amor est passio appetitus concupiscentis circa bonum abstractendo ab eius presentia vel absentia.

Desiderium est passio appetitus concupiscentis circa bonum ut absens.

Gaudium est passio appetitus concupiscentis circa bonum ut presentem.

Odiū est passio appetitus concupiscentis circa malum, abstractendo ab eius presentia vel absentia.

Fuga est passio concupiscentis circa malum ut absens.

36.
Irastitia est passio concupiscentia circa ma-
 lum ut exarsens.

Spes est passio irascens circa bonum absens
 difficile, et acquisitu possibile.

Desperatio est passio irascens circa bonum
 absens difficile et acquisitu impossibile.

Timor est passio irascens circa malum
 absens difficile et vitatu impossibile.

Audacia est passio irascens circa malum
 absens difficile et vitatu possibile.

Ira denique est passio irascens circa malum
 exarsens et difficile.

Exemplum de ...

... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

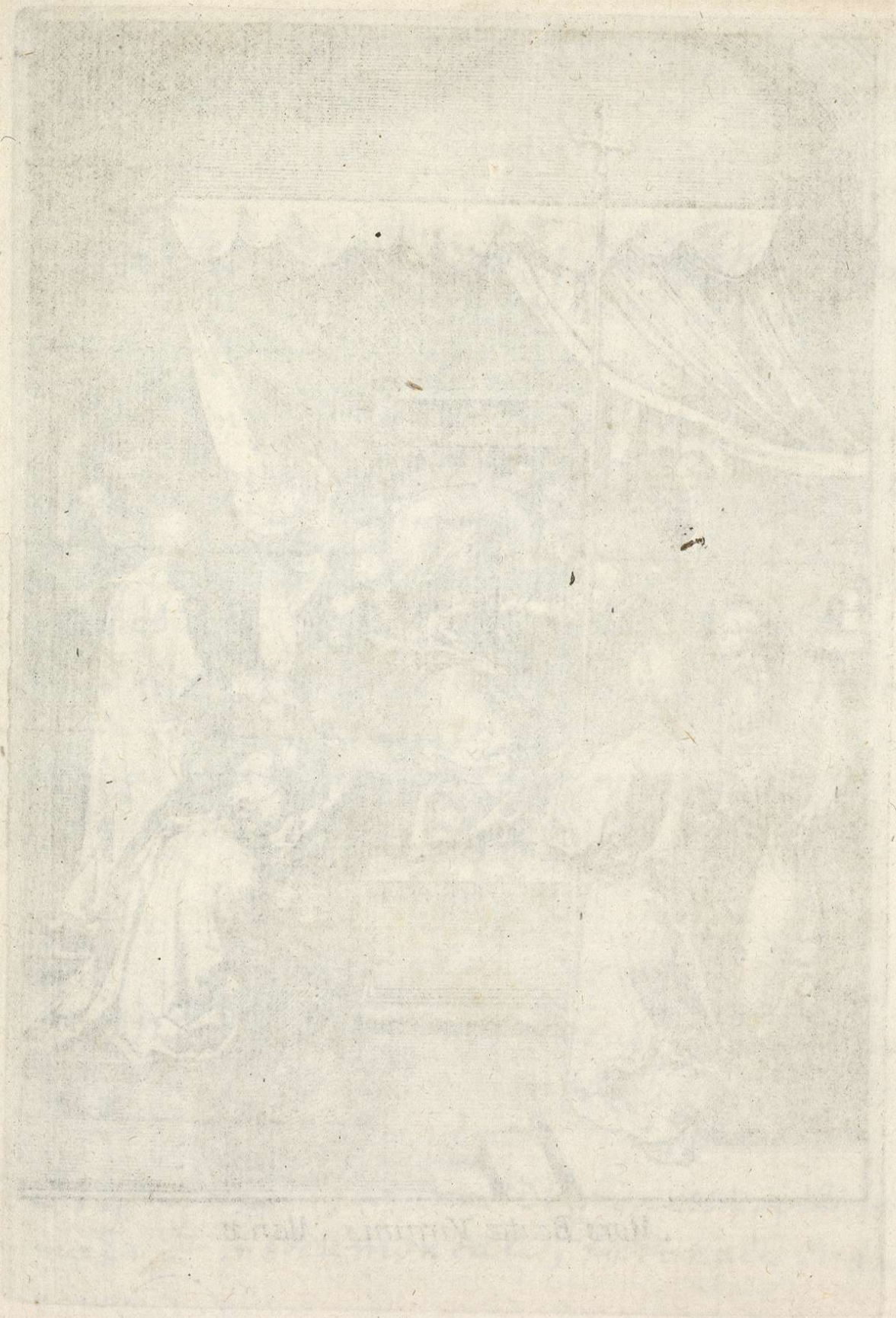
... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

... de ...

John the Baptist, by J. M. W. Turner

Mors Beatæ Virginis Mariæ.

Compendium Logicae.

Logica ex dictis est ars et scientia practica
directiva operationum mentis ad veritatem.

Operatio mentis est actus intellectus circa
obiectum intelligibile et est quadruplex, scilicet
apprehensio, enunciatio, discursus et methodus, de
quibus dictum est in compendio physico.

Veritas cognitionis est eius conformitas
cum obiecto.

Sed quia mentis operatio per se non est sensi-
bilis sed tantum beneficio signi alicuius, verbi
gratia vocis, ideo dicendum est de signo, voce
et termino.

De Signo.

Signum est id quod facultati cognoscenti
aliud a se representat ut campanae sonus
periculis vel cenam.

Signum bifariam duplex est, scilicet for-
male et instrumentale; naturale et arbitra-
rium.

Signum formale dicitur illud, quod prius cognosci non debet, quam ducat in alterius cognitionem. Sic omnis cognitio est signum formale respectu obiecti cogniti, quia cognitio prius cognosci non debet quam ducat in obiecti cognitionem.

Signum Instrumentale dicitur illud quod prius cognosci debet, quam ducat in alterius cognitionem, sic campanæ sonus est signum instrumentale prandij, quia prius audiri debet, quam ducat in cognitionem prandij.

Signum naturale dicitur illud, quod per se et independenter ab hominum instituto significat, ut fumus ignem.

Signum arbitrium dicitur illud, quod ex libera instituentis voluntate significat, ut hœdera foribus appensa vinum uenale, a qua baptisimalis gratiam sanctificantem. /.

De Vocē.

Vox proprie dicta est sonus ab ore animalis procedens cum intentione aliquid significandi, ut iulatus ex intentione significandi doloris, quamobrem vox prolata sine intentione significandi, ut ab scissacia solitaria est tantum im-

proprie et materialiter sumpta non proprie
et formaliter.

Vox bifariam duplex est, scilicet articulata
et inarticulata; simplex et complexa.

Articulata dicitur ea quae cum oris den-
tium, Linguae et aliorum vocalium instrumen-
torum apparatu proferitur, ut ista vox homo.

Inarticulata dicitur ea, quae sine oris
dentium, Linguae et aliorum vocalium instrumen-
torum apparatu proferitur, ut gemitus ac suspiria.

Vox Simplex est unica et simplex dictio, ut
homo.

Complexa seu composita est congeries mul-
tarum vocum, ut animal rationale.

De Termino.

Terminus apud Logicos est extremum ali-
cuius propositionis, est subiectum uel attributum
alicuius propositionis, sic in ista propositione
homo est animal, homo et animal sunt termini
Logici, quia sunt extrema illius propositionis,
homo est subiectum et animal praedicatum seu
attributum.

Terminus Logicus duplex est propter

est, praesertim nomen subiectum et praedicatum
sive attributum.

Subiectum propositionis est id de quo aliquid
dicitur, est id cui tribuitur aliquid, sic in ista
propositione, homo est animal homo est subiec-
tum quia de illo dicitur quod sit animal.

Praedicatum seu attributum dicitur illud,
quod alteri tribuitur, de alio dicitur ac praedi-
catur, sic in allata propositione, animal est praedi-
catum seu attributum, quia de homine praedicatur,
quia homini tribuitur.

Copula autem uerbalis, non est terminus
sed nexus terminorum, non est extremum sed
vinculum illorum.

Terminus praeterea multiplex est, scilicet
mentalis, uocalis et scriptus; categoriaticus,
sine categoriaticus et mixtus; communis et
particularis; æquiuocus, uniuocus et analo-
gus; positivus et negativus; finitus et infini-
tus; concretus et abstractus; primæ et secundæ
intentionis; pertinetis et impertinetis.

Terminus mentalis est conceptio mentis
subiectum aut praedicatum representans, ut con-
ceptio representans hominem in hac propositione,
Homo est animal.

Terminus uocalis est uox subiectum aut
praedicatum significans, ut in allatâ propositione
uox, homo, aut uox, animal.

Terminus scriptus in characteribus significans subiectum aut prædicatum, ut homo uel animal in epistola scriptum.

Terminus categorematicus ille est qui per se ac solitarie sumptus aliquid de terminante significat, qualia sunt nomina substantiua, ut homo, equus, animal.

Terminus syncategorematicus ille est qui per se ac solitarie sumptus nihil determinante significat, qualia sunt nomina adiectiua, ut, omnis, nullus, bonus.

Terminus mixtus ille est qui categorematico et syncategorematico æquiualeat, ut terminus iste, nemo æquivalens istis duobus, nullus homo.

Terminus communis ille est qui conuenit multis, ut homo, animal.

Particularis ille est qui conuenit tantum uni, ut petrus, paulus.

Terminus æquiuocus ille est qui conuenit multis, sed non in eadem ratione ac significatione, ut taurus monti et animali mugituro.

Uniuocus ille est qui conuenit multis in eadem prorsus ratione ac significatione, ut homo respectu petri et pauli, animal respectu hominis.

et bruti.

Analogus ille est qui conuenit multis partim in eadem et partim in diuersa significatione, ut iste terminus, salum respectu animalium charmaci et aliorum quæ dicuntur sana; terminus analogus est etiam æquiuecus, non quidem a casu, sed a grauiori causa.

Terminus positivus ille est qui posituum ens significat, ut uisus, lumen.

Negativus ille est qui negationem aut priuationem significat, ut cæcitas, tenebræ.

Terminus finitus ille est cui nulla negatio immediate præfigitur, ut homo, equus, leo.

In finitus ille est cui negatio immediate præfigitur, ut non homo, non equus, non leo; quamobrem particula, non, sumitur infinitanter, quando cadit supra subiectum uel attributum propositionis, sumitur uero neganter quando cadit supra copulam uerbalem est.

Terminus concretus is est qui formam et subiectum significat, formam quidem explicitè et distinctè, subiectum uero implicitè et confuse, ut terminus iste philosophus significans explicitè philosophiam, et implicitè

te subiectum illius, puta hominem.

Abstractus ille est qui solam formam, non subiectum illius significat, ut philosophia.

Terminus primæ intentionis ille est qui significat rem ut est a parte rei seu independentis a mentali operatione, ut iste terminus nudus, homo.

Terminus secundæ intentionis ille est, qui rem significat ut est a parte mentali, seu ut est dependens ab intellectu, ut subiectum, prædicatum, antecedens, consequens.

Terminus pertinens dicitur ille qui alteri repugnat, vel ex eo sequitur, ut calor respectu frigoris, quia si repugnat, est risibile respectu rationalis quia ex eo sequitur; qui repugnat alteri, dicitur pertinens repugnantia; qui autem ex alio sequitur dicitur pertinens sequela.

Impertinens dicitur ille, qui nec alteri repugnat, nec sequitur ex alio, ut frigus respectu humiditatis, nam frigus neque repugnat humiditati, neque sequitur ex ea; quatenus alteri non repugnat, dicitur impertinens repugnantia, quatenus

ex alio non sequitur, dicitur impertinenter
sequela.

Terminus communis triplex est,
nomen supertranscendens, transcendens, et
uniuersalis.

Terminus supertranscendens
ille est qui conuenit cui libet enti, seu uero,
seu ficto, ut ens intelligibile aliquid

Transcendens ille est, qui quidam conuenit
omni enti uero, sed tamen ei soli, ut esse re
ale.

Terminus Uniuersalis dicitur
qui conuenit multis uniuoce, et diuisim;
uniuoce quidam hoc est in eadem prorsus
ratione, diuisim uero id est cum sui diui
sione ac multiplicatione, ut homo respec
tu Petri et Pauli. /.

De
His quae spectant
ad
Primum mentis

Comptroller & Treasurer

1. *Chamaecrista*
 2. *Chamaecrista*
 3. *Chamaecrista*
 4. *Chamaecrista*
 5. *Chamaecrista*
 6. *Chamaecrista*
 7. *Chamaecrista*
 8. *Chamaecrista*
 9. *Chamaecrista*
 10. *Chamaecrista*

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847.

[Faint, illegible handwritten text]

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher, but appears to include the words "Handwritten" and "Handwritten".

1844

[Faint, illegible handwritten text]

This is a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, particularly along the right edge where it appears to be bound. There is no text or other markings on the page.

1840

Tabula definitionem et diuisionem Oniuerſalium Complectens

Metaphysicum est
vnum et aptum
in esse multis
vniuocē et diuissim
Sic humanitas
in Petro et Paulo

Vniuerſale
est quod
respicit
multa
est

Utrum
que est

Logicum est
vnum et aptū
prædicari de
multis si nomine
et diuissim sic
homo de Petro
et Paulo

Essentiale
si multis insit
aut de illis
prædicetur
essentialiter
seu in quid

Accidentale si
multis insit
aut de multis
prædicetur
accidentaliter
seu in quale

Genus est vnum et
aptum inesse aut præ
dicari de multis tan
quam pars essentiae
magis communis
Sic Animal

Species est vnum et aptū
in esse aut prædicari
de multis solo nu
mero distinctis
tanquam tota
essentia sic homo

Differentia est vnum
et aptū in esse aut
Prædicari de multis
tanquam pars
essentiae minus
communis sic
rationalitas

Proprium est vnum
et aptum inesse aut
prædicari de multis
contingenter neces
sario et reciproce
Sic risium

Accidens est vnum et
aptū in esse aut præ
dicari de multis con
tingenter non neces
sario nec reciproce
Sic album

Supremū est quod
nullū aliud agnoscit
Supra se sic ens
aut substantia

Subalternum quod
genus habet supra se
et infra se sic viuens

Infimū qd genus ha
bet supra se sed nō
Infra se sic animal

Subalterna quæ habet
alias species infra se

Infima quæ habet
sub se sola Individui
dua vt homo

Generica si consti
tuat genus sic sensi
tuitas in animali

Specifica si consti
tuat speciem sic
rationalitas in homi
ne

Numerica si consti
tuat indiuiduum sic
Petrinitas in Petro

Genericum si
prædicatur de multis
specie differentibus

Specificum si præ
dicatur de multis so
lo numero distinctis

Separabile est quod
potest separari a
suo subiecto sic
albedo a pariete

Inseparabile qd non
potest separari a
suo subiecto sic
albedo a cygno

Parisus apud G. Tollain
Via Iacobea sub signo
Urbis Colonia

operationem.

Duo tractatur spectant ad primam mon
 tid operationem dirigendam, scilicet trac
 tatur de uniuersalibus hoc est, de genere,
 specie, differentia, accidente proprio, et acci
 dente communi; et tractatur de categori
 id hoc est de substantia, quantitate, qualita
 te, relatione, actione, passione, quando, ubi,
 situ, et habitu.

De

Uniuersa Libus.

Uniuersale generatim est unum, respec
 ens multa ut homo petrum et paulum.

Uniuersale quintuplex est, scilicet in
 causando, in significando, in representando, in
 essendo, et in predicando.

Uniuersale In causando est causa
 uniuersaliter, ut deus, sol.

Uniuersale In significando est si
 gnum uniuersale, ut cancanæ sonus.

Uniuersale In representando est
idea seu imago uniuersalis, ut Idea animalis
ut sic.

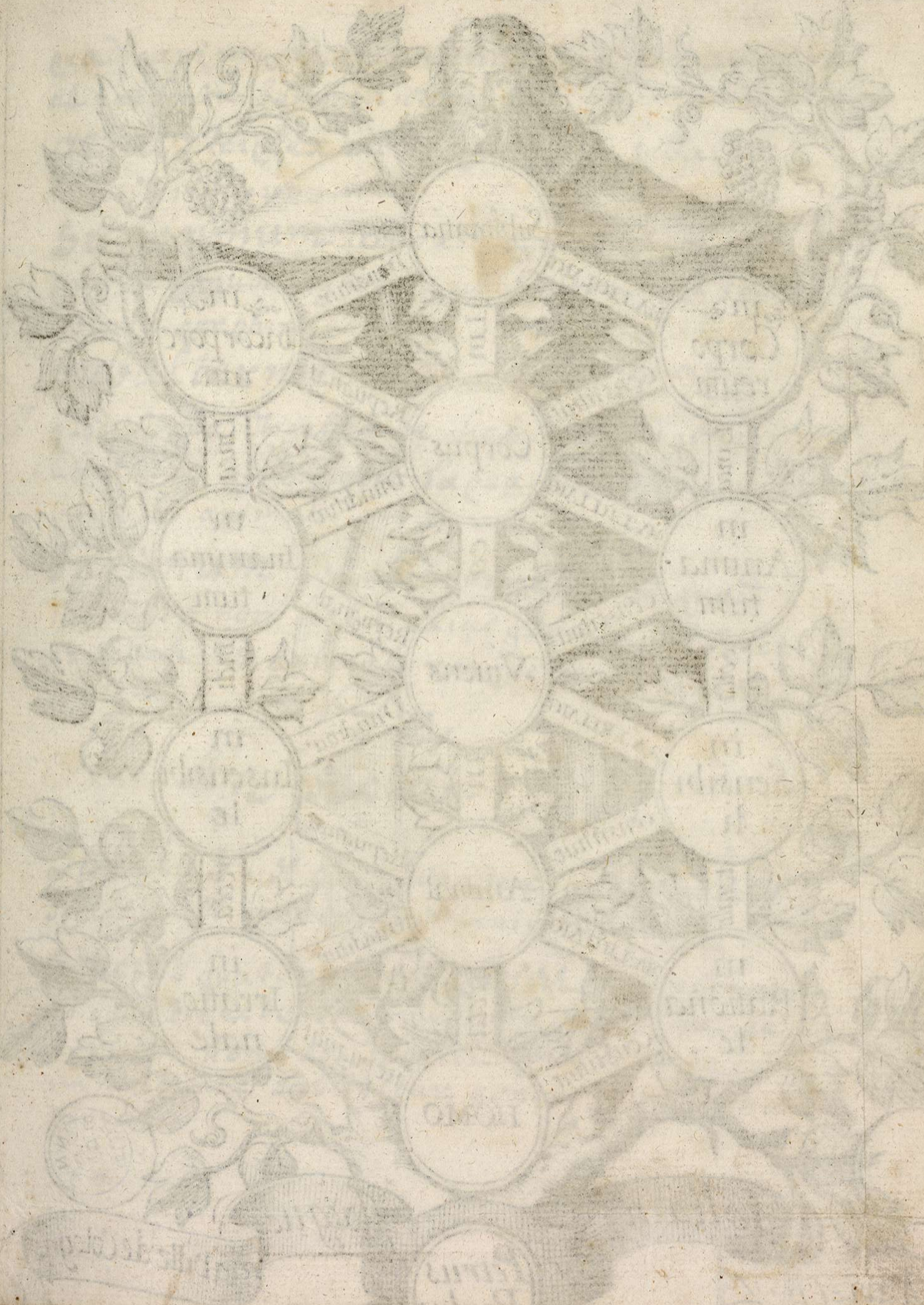
Uniuersale In essendo est unum actum
inesse multis uniuoce et diuisim, ut humanitas
respectu petri et pauli, albedo respectu lactis
et niui.

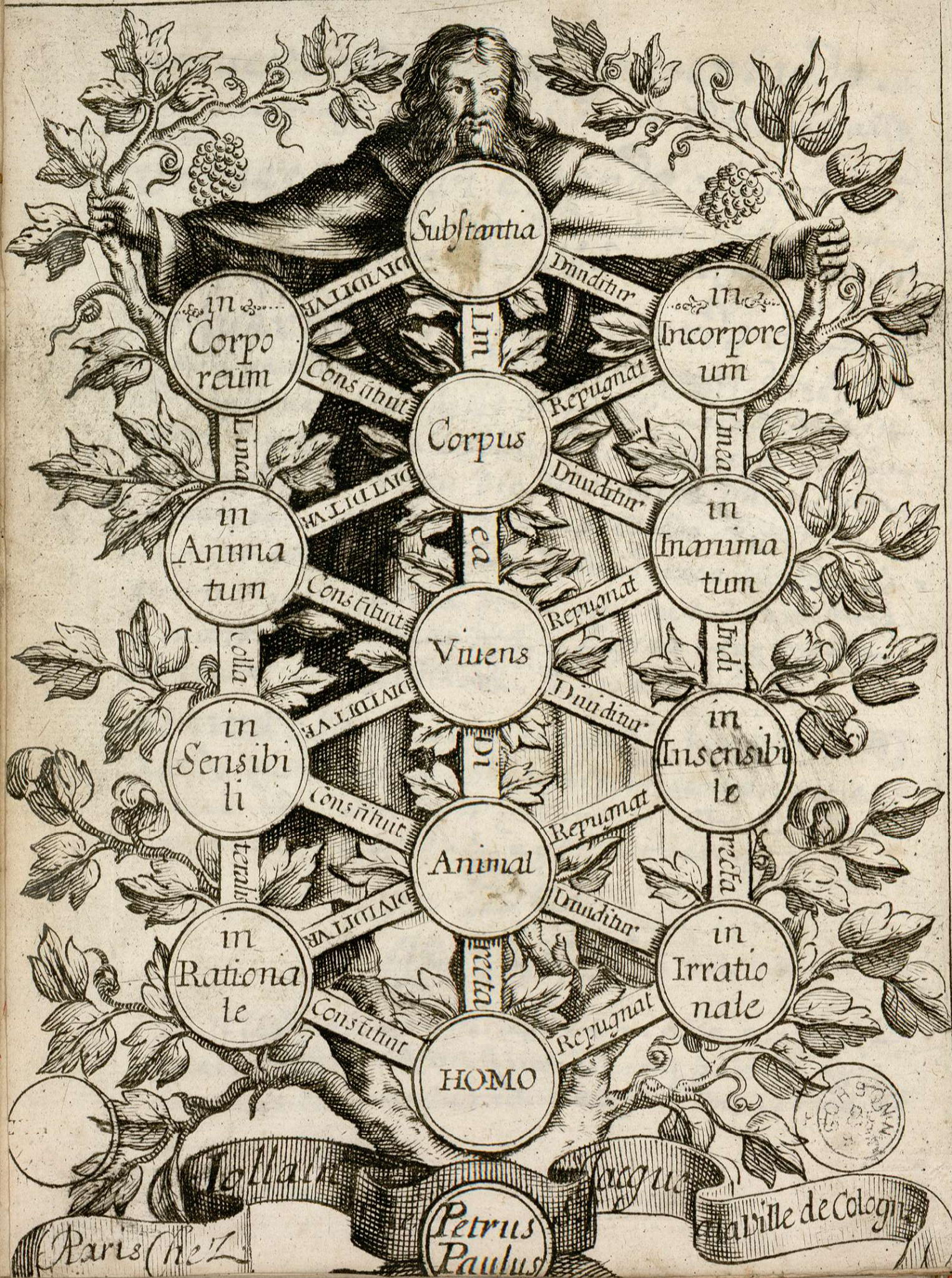
Uniuersale In prædicando est unum
actum prædicari de multis uniuoce et diuisim
ut homo respectu petri et pauli; uniuersale in
essendo exprimitur termino abstracto, ut hu-
manitas et idcirco dicitur meta physicum;
uniuersale autem in prædicando exprimitur
termino concreto, ut homo et idcirco dicitur Lo-
gicum; metaphysica enim spectat terminos
a materia abstractos, logica uero terminos
concretos subicibiles, et prædicabiles.

Uniuersale, cum in essendo tum in prædi-
cando quintuplex est, scilicet genus, species,
differentia, accidens proprium, et accidens
commune, de quibus agendum est.

De genere

genus est unum actum in esse multis
specie differentibus, ut eorum pars magis
communis materia respondens, et de iis

predicari in quid, ut anima litatur aut animal respectu hominis et bruti.

genus triplex est, supremum, subalternum et infimum.

Supremum illud est, quod nullum supra se genus agnoscat, ut substantia in arbore corymbi.

Subalternum seu medium illud est quod supra et infra se habet aliud genus ut uiuentis quod habet supra se corpus et infra se animal.

Infimum seu ultimum est illud quod infra se non habet aliud genus, sed species solas, ut animal respectu hominis.

De Specie.

Species ut consideratur quatenus est species ut quatenus est unius generis.

Species quatenus est species definitur id quod directe et immediate subiicitur generi, sic homo est species quia directe, et immediate subiicitur generi, scilicet animali.

Species quatenus est universale bene
definitur unum apud in esse multis solo
numero differentiis ut tota essentia com
munis et de iis predicari inquit ut humani
tas aut homo respectu potrei et cauli.

Species differre dicuntur ea quae sub eodem
genere variis habent differentias essentia
les. seu quae sub eodem genere insignitas
differunt ut homo et brutum sub genere
animalis.

Solo numero differre dicuntur ea quae
sub eodem specie habent eandem differen
tiam, proprietatem et operationem, ut ce
lus et caulus; genus et mulier scientia,
species autem et mulier solo numero differen
tibus praedicatur.

Species quatenus est species duplex nem
pe subalterna et infima.

Subalterna seu media est ea quae habet
infra se aliquam speciem, ut animal quod
quidam speciem et viventis sed habet
infra se hominem.

Infima seu specialissima est ea quae
habet infra se individua sola ut homo
habet infra se potrum et caulum.

De Differentia.

Differentia uel consideratur quate-
nuer est differentia uel quatenus dicitur uni-
uersale.

Differentia quatenus differentia bene
definitur id quod unum ab alio differt seu dis-
tinguitur, ut rationalitas qua homo differt
a bruto.

Differentia quatenus dicitur uniuersale
bene definitur unum aptum in illo multis
tanquam pars minus communis, forma
respondens de de iis predicari in quale quid
ut rationalitas aut rationalis res potest ge-
nerari et pauli.

Differentia quatenus differentia triplex
est, scilicet communis hoc est accidens separa-
bile ut philosophia qua doctus ab ignaro dif-
fert; propria, hoc est accidens proprium ut visi-
bilitas qua homo differt ab equo; et maxime
propria, hoc est differentia essentialis ut ra-
tionalitas.

Differentia quatenus uniuersale duplex
est, scilicet generica et specifica.

generica dicitur ea qua inest aut predi-

catur de multis specie differentiibus, ut sensu
tuum respectu hominis et bruti.

Specifica illa quae inest aut praedicatur
de multis solo numero differentiibus, ut ra
tionale respectu petri et pauli.

genus respondet materiae et differentia for
mae, nam quomodo ad modum in physicis materia
est pars magis communis; et forma est pars
minus communis: ita in metaphysicis genus
est pars magis communis, et differentia mi
nus communis. (/)

De Individuo.

Individuum sumitur duobus modis
scilicet Logice et metaphysice.

Individuum Logice illud est quod direc
te et immediate subicitur speciei, ut ce
leste homini.

Individuum quadruplex est, scilicet ua
gum, ut quidam homo; proprium, ut petrus;
indemonstratione, ut hic homo; et ex sup
positione, ut romanus orator. (/)

De Proprio.

Proprium ut consideratur quatenus est proprium ut quatenus est unum
sive.

Proprium quatenus proprium sumitur
primo, secundo, tertio, et quarto modo.

Proprium primo modo illud est, quod
soli convenit non tamen omni, ut illud gram-
maticum quod soli non tamen omni homi-
ni convenit.

Proprium secundo modo illud est,
quod convenit omni non tamen soli, ut esse
bipedem quod convenit omni non tamen soli
homini.

Proprium tertio modo illud est
quod convenit omni et soli, non tamen
semper, ut canescere quod convenit omni
et soli homini non tamen semper, sed in
sola senectute.

Proprium quarto modo illud est, quod
convenit omni soli et semper, ut illud visibi-
le quod omni soli homini, ac semper convenit.

De Accidente Communi.

Accidens commune vel consi-
deratur quatenus est accidens commune,
vel quatenus uniuersale.

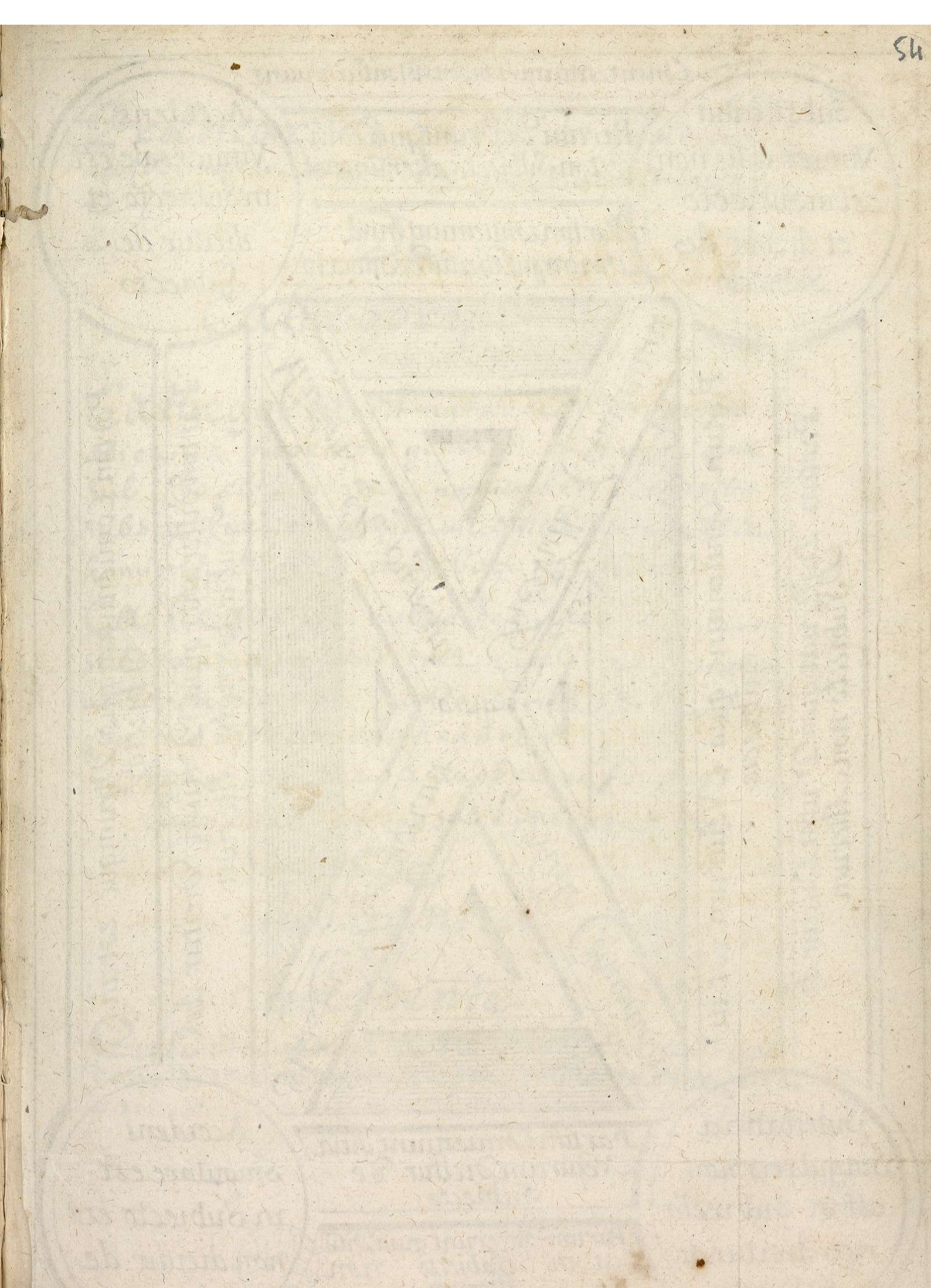
Accidens commune quatenus accidens
commune definitur id quod adest et abest sine
subiecti interitu, ut philosophia, quae adest
et abest sine hominis interitu.

Accidens commune quatenus uniuersa-
le definitur unum aptum in illis multis con-
tingentibus, et de iis praedicari in quale, ut al-
bedo vel album respectu parietis et hominis.

Proprium autem quatenus uniuersa-
le est unum aptum in esse multis necessario,
ac reciproce, et de iis praedicari in quale.

Praedicari in quid est praedicari essen-
tialiter substantiue, ut genus de specie, et
species de individuo.

Praedicari in quale quid est praedica-
ri essentialiter adiectiue, ut differentia de
specie.

Consistentium et inconsistentium diuisio

Substantia
Vniuersalis non
est in Subiecto
et dicitur de
Subiecto

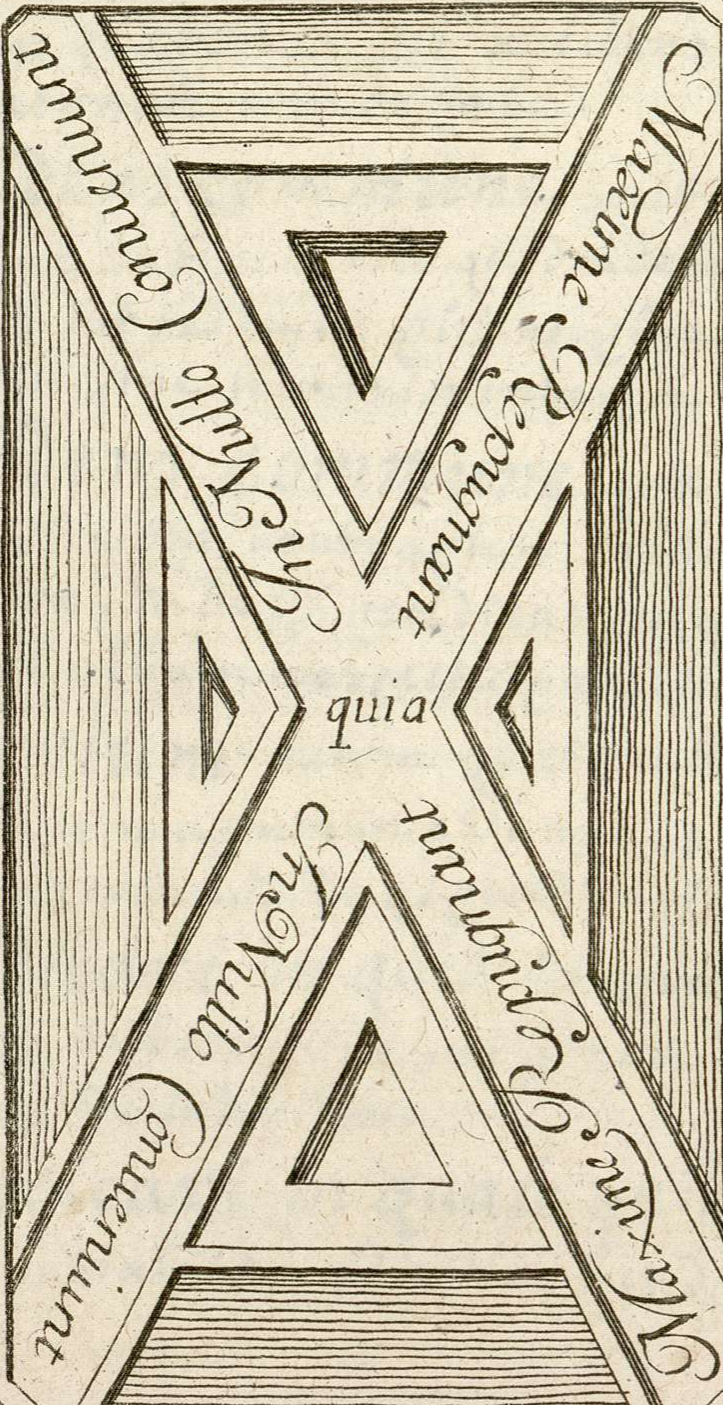
Partim differunt quia Vnu
est in Subiecto alterum non est

Partim conueniunt quia
Vtrumque dicitur de Subiecto

Accidens
Vniuersale est
in Subiecto et
dicitur de
Subiecto

Partim conueniunt quia Vtrumque est in
Subiecto

Partim differunt quia Vnum dicitur de
Subiecto non Alterum

Substantia
Singularis non
est in Subiecto
nec dicitur de
Subiecto

Partim conueniunt quia
Neutrum dicitur de
Subiecto

Partim differunt quia Vnu
est in Subiecto non
Alterum

Accidens
Singulare est
in Subiecto et
non dicitur de
Subiecto

44.

Prædicari in quale et prædicari
accidentario, ut accidens proprium et commu-
ne. (.

De Categorijs.

Categoria est naturalis dispositio
alicuius supram generis et eorum quæ
sub ipso continentur, naturalis dispositio
substantiæ, corporis, viventis, animalis
hominis et ceteri in arbore porphire.

Categoria vulgo decuplex, nimirum
substantia, quantitas, qualitas, relatio
actio, passio, ubi, quando, situs, et habitus
quæ hoc dislicho explicantur

Arbor sæpe sœpe ardore refrigerat ustos
Ruricraæ stabo, sed tunicatur deo. (.

De Substantia et accidente.

Quid et quotuplex sit substantia et acci-
dens dictum est in compendio metaphysi-
co.

Hic tantum observamus accidens Logice
usurpari quatenus prædicatur in quale, aut
in abstracto quatenus non est de essentia,
non autem sumi physice seu quatenus rea-
liter distinctum a substantia.

accidens dividitur in novem genera scili-
cet in qualitatem et quantitatem et alia.

De qualitate

qualitas est accidens a quo res dno-
minatur proprio et simpliciter, qualiter in
albedo respectu parietis, vivis, et lac-
tis.

qualitas dividitur in quatuor species,
quarum una quæque bimenbris est, scilicet
in habitum et dispositionem; potentiam et
impotentiam; passibilem qualitatem et
passionem; formam et figuram.

Habitus et dispositio sunt qualitates
quibus res bene vel male se habet, vel
in ordine ad se vel in ordine ad alios ut sa-
nitas et morbus, iusticia et iniusticia;
habitus difficilis mobilis et a subiecto; dis-

posilio autem facile.

45.

Potentia et **impotentia** sunt qualitates congenitae ad agendum patiendum, aut resistendum, ut mollicies, calor, durities; potentia est vegeta impotentia vero debilis est.

Patibilis **qualitas** et **passio** sunt qualitates unico sensu perceptibiles, ut color, odor, sapor; patibilis qualitas multum durat, passio autem parum.

forma et **figura** sunt qualitates quantitatem modificantes ac terminantes ut triangulum, quadrangulum; forma de rebus artificialibus dicitur, figura autem de rebus naturalibus.

De Relatione

Relatio generatim est habitudo, ordo, respectus, comparatio unius ad alterum, ut ubi gratia, pater ad filium; quam ob rem nunquam esse nec concipi potest sine duobus.

Relatio duplex est, scilicet **realis** et **rationis**; transcendens et categorica.

Realis orda quæ nō min⁹ cogitans exis-
tit, ut similitudo parietum alborum.

Relatio rationis orda quæ habet
tantum obiectivē in intellectu, ut rela-
tio subiecti ad prædicatum.

Relatio transcendens orda quæ est
sententialis ad suū subiecto vel quæ si subiecto
ut relatio facultatis, habitus et actus,
vel ad suū obiectum.

cathegorica ea est quæ suo subiecto,
aut quasi subiecto accidentaliter est, ut relatio
patris ad filium; prior dicitur transcendens,
quia transcendit omnes cathegorias, quia
reperitur in omnibus cathegoriis; posterior
dicitur cathegorica quia peculiarem hanc
relationis cathegoriam constituit. /.

De actione.

actio est id a quo res denominatur a-
gens, sic calefactio est actio, nam ab
illâ ignis denominatur calefactionis; ab
Aristotele definitur actus huius ab hoc,
id est fluxus et termini ab agente, verbi gra-
tia caloris ab igne.

actio multiplex est scilicet creata et increata; immanens et transiens.

Increata est ea cuius terminus est in creatura, ut generatio uerbi diuini, et productio spiritus sancti.

Creata est ea cuius terminus est creatura, ut productio mundi.

Immanens est ea cuius terminus manet in suo principio elicente, ut intellectio et uoluntio, cuius terminus manet in intelligente et uolente.

Transiens est ea cuius terminus non manet in principio elicente, ut calefactio cuius terminus non manet in igne calefaciente, sed migrat in aerem calefactum.

Creata duplex est, scilicet creatio eteductio.

Creatio est productio rei ex nihilo sui, et ex nihilo subiecti, ut productio angeli, uel anime rationalis.

Eductio est productio rei ex nihilo sui, non tamen ex nihilo subiecti, sed ex subiecto præiacente ut productio ignis ex ligno. /

L

De Passione.

Passio est id a quo res denominatur
patiens seu recipiens, ut calefactio per quam
aer dicitur patiens seu recipiens calorem;
ab Aristotele dicitur actus huius in hoc,
id est receptio termini in subiecto, uerbi
gratia caloris in aere, quam ob rem
actio et passio sunt una et eadem res
qua uocatur actio, quatenus est ab agen-
te, et dicitur passio quatenus est in pa-
tiente, sic calefactio dicitur actio quate-
nus est ab igne calefaciente; dicitur autem
passio quatenus recipitur in aere calefacto. que
admodum res eadem uocatur doctrina quate-
nus est a magistro, et disciplina quatenus est
in discipulo. /.

De Ubi.

Ubi est id a quo res dicitur esse alicubi, seu
in aliquo loco, uerbi gratia in foro, aut in templo.
Ubi multiplex est, nempe circumscriptionum,
de finituum, et repletium; permanens et

successuum.

Ubi Circumscriptum illud est quod res est diuisibiliter in loco, ut potest in classe.

Ubi Definitium illud est, quo res existit in loco finito indiuisibiliter, ut angelus, anima rationalis, et corpus christi domini sub speciebus eucharisticis.

Repletium est illud quo res ubi que existit indiuisibiliter, ut deus solus.

Ubi permanens est illud quo res habet in quiete.

Ubi Successuum illud est quo res habet in motu, et alio nomine dicitur ubi fluens. /.

De

Quando, Situ,

et

Habitu.

Quando est id a quo res dicitur esse aliquando, seu in aliquo tempore ut nunc, tunc, cras, hodie, &c.

Situs est id quo uiuens corporum certo modo ponitur in Loca, ut stare, sedere, supinum esse.

Habitus est circumpositio corporis ornantia aut regentia circa corpus, ut circumpositio uestium, annulorum, et armorum circa hominem.

De oppositis.

Opposita generaliter sunt ea, quae sibi quomodo cumque repugnant, quo sensu motus Graeci eundem diuisionem dicuntur esse opposita, quatenus unum non est aliud.

Oppositio est duorum aut plurium repugnantia, ut repugnantia caloris et frigoris.

Oppositio duplex est, scilicet complexa, et incomplexa.

Complexa est oppositio duarum propositionum de qua dicetur postea, ut oppositio istarum omnia homo est iustus, nullus homo est iustus.

Incomplexa est oppositio simplicium terminorum, ut caloris et frigoris.

oppositio incomplexa uel est
propria, uel impropria.

Impropria est oppositio seu repugnan-
tia quaedam genera licet, qualiter, et inter ea
quorum unum non est aliud, ut inter mor-
bra eiusdem diuisionis.

Propria est oppositio seu repugnan-
tia quaedam specialiter, ut oppositio caloris
et frigoris.

oppositio propria quadruplex est,
scilicet contradictoria, priuatiua, relatiua,
et contraria.

oppositio contradictoria est
oppositio entis et non entis, formae et ne-
gationis, ut oppositio hominis et non homi-
nis; opposita contradictorie sunt ea quae
opponuntur tanquam ens et non ens, ut for-
ma et negatio.

Negatio autem est absentia formae,
uel sine subiecto omni, uel in subiecto in-
ecto, ut absentia uisus in lacte.

oppositio priuatiua est oppositio
formae et priuationis, ut oppositio uisus et
caecitatis, luminis et tenebrarum, opposita

privatiua quæ sē habent ut forma et privatio.

Privatio autem est absentia formæ in subiecto apto ad formam recipiendam, ut absentia uisus in homine, luminis in aëre.

oppositio relativa est oppositio duarum relationum, ut oppositio paternitatis et filiationis in eodem homine respectu eiusdem; opposita relative sunt ea, quæ sē habent ut duo correlata, ut causa pater et filius.

oppositio contraria est oppositio duarum formarum absolutarum, sub eodem genere maxime distantium et ab eodem subiecto sē repellentium, nisi altera sit a natura; ut oppositio caloris et frigoris; opposita contrarie sunt entia absoluta sub eodem genere maxime distantia et ab eodem subiecto sē repellentia, nisi alterum insit a natura, ut calor et frigus. /

De modis prioris Posterioris et Simul.

Unum dicitur prius alio multis modis scilicet origine, quod dat originem alteri,

ut pater in diuinitate filio; natura, quod alteri
 uel causa est, ut Sol Luminis; tempore seu
 duratione quod antiquius est, ut pater in cre-
 atio filio; ordine, quod in aliqua dispositione
 prius est, ut exordium narratione; essendi con-
 sequentia, quod unius salius est, ut animal
 homine; dignitate, quod est alio dignius, ut
 aurum argento.

totidem uero modis unum est alio poste-
 rius, aut etiam simul, quot enim modis di-
 citur unum oppositorum, totidem modis di-
 citur et alterum, oppositaque ratione de-
 finitur. /.

De Nomine.

Nomen est uox ex instituto significans,
 sine tempore, cuius nulla pars significat se-
 paratim, finita et recta.

Dicitur ex instituto significans, id est de
 libera instituentis uoluntate, est enim signum
 arbitrarium.

Dicitur sine tempore, quia nomen per
 uariis sui casibus non significat uaria tem-
 pora in quo nomen a uerbo distinguitur.

Dicitur cuius nulla pars significat
separatim, quia pars nominis simpliciter
seorsim sumpta uel nihil omnino significat,
uel non significat quiddam quod antea
significabat, quo nomen ab oratione distin-
guitur.

Dicitur finita, ut excludantur nomi-
na infinita quibus negatio praefigitur,
haec enim nihil determinate significant.

Additur recta hoc est in recto seu nomi-
nativo casu posita, genitiuum enim datiuus
et ceteri non sunt nomina, sed nominum ca-
sus.

De Verbo.

Verbum est uox ex instituto signi-
ficans cum tempore, quia uerbum per ua-
riam sui inflexionem, significat uarias
temporum differentias, scilicet praeteri-
tum, praesens, et futurum; quo uerbum a
nomine differt.

Dicitur recta, hoc est indicatiui et
praesentis temporis, sicut nomen est
uox recta quando est in nominativo ca-
su, ita uerbum dicitur rectum cum
est in indicatiuo aut praesenti modo. /.

De oratione.

Oratio apud Logicos est vox ex instituto significans, cuius pars significat separatim, ut simplex dictio non autem ut affirmatio aut negatio.

Dicitur cuius pars significat separatim, quia partem orationis sive sumpta idem significant quod coniuncti, in quo oratio a nomine et verbo distinguitur.

Additur ut simplex dictio non ut affirmatio vel negatio, quia partem orationis logicae sunt attributum et subiectum: porro attributum et subiectum sunt simpliciter dictiones, non affirmatio vel negatio, in quo oratio logica differt ab oratoria, cuius partes significant separatim non tantum ut simplex dictio, sed etiam ut affirmatio et negatio.

Oratio duplex est, scilicet perfecta et imperfecta.

Perfecta dicitur ea, quae perfectum habet sensum, ut contrarius et homo.

Imperfecta dicitur ea quae sensum
habet imperfectum, quae suspensum
tenet auditoris animum, ut quos ego.

De Definitione.

Definitio est oratio explicandae rei
naturae, ut homo est animal rationale.

Definitio duplex est, scilicet accur-
ata seu essentialis, et descriptiva seu ac-
cidentalis.

Accurata seu essentialis ea est
quae rei naturam explicat per eius par-
tes essentialis per genus et differen-
tiam, materiam et formam, ut cum
definitur homo animal rationale, vel
totum constans ex corpore et anima ra-
tionali.

Descriptiva est ea quae rei natu-
ram explicat per accidentia et adiu-
nctae quaedam, ut cum homo definitur
animal visibile, admirativum, dis-
ciplinae capax, &c.

Definitio accurata duplex
est, scilicet phisica, et metaphisica.

Phisica est ea quae rei naturam
explicat per duas partes essentielles
phisicas, scilicet per materiam et
formam, ut si definiatur homo totum
constans ex corpore et anima ratio
nali.

Metaphisica dicitur ea quae rei
naturam per partes essentialiter me
taphisicas, hoc est per genera et diffe
rentiam, ut si definiatur homo animal
rationale.

Leges bonae definitionis sunt

Primo ut definitio constet ex genere pro
ximo et differentia maxime propria, vel
certe ex aliquo quod sit instar generis pro
ximi et differentia maxime propria.

Secundo ut sit clarius definitio.

Tertio ut cum definito reciproca sit,
hoc est neque latius neque strictius pate
at ipso.

Denique ut sit brevis quantum fieri

potest de rei natura patitur; nam definitio
rei naturam explicat optimo modo, proin-
de que debet allatae conditioni habere.

De Divisione.

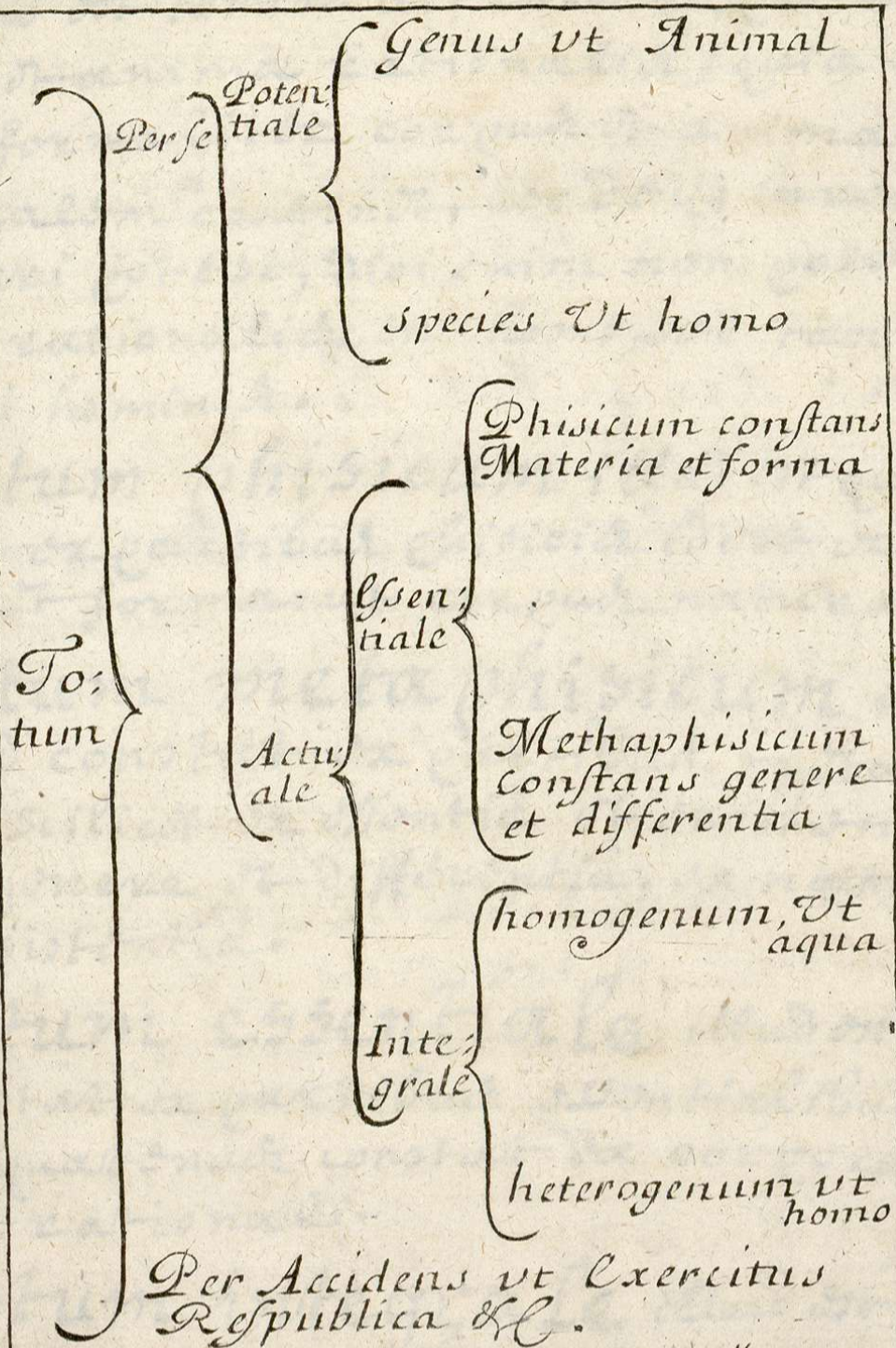
Divisio est oratio distribuens totum
in suas partes, uerbi gratia animal in
hominem et brutum; quam obrem quatu-
plex est divisio quatuplex est totum.

Totum est id extra quod nihil est quod
sit diuis, seu quod habet omnes suas partes.

Totum multiplex est, scilicet potentia-
le et actuale; physicum et metaphysicum;
noniale et integrale; homogendum et
heterogendum;

Totum potentiale dicitur illud quod
potentia solum continet suas partes
quatenus de iis in recto, seu nominati-
uo praedicari potest, sic animal est totum
potentiale respectu hominis et bruti,
de quibus in recto praedicari potest hoc
pacto, homo est animal, brutum est animal.

Totum actuale dicitur, quod actu

Jollain excu

It formaliter continet suam partem,
nec de iis in recto predicari potest, sic
homo est totum actuale respectu corpo-
ris et animae rationalis, quia actu
et formaliter corpus et animam ra-
tionalem continet, nec de iis in recto pra-
dicari potest, dici enim non potest ani-
ma rationalis et homo, sed tantum
pars hominis.

Totum physicum illud est quod con-
stat ex partibus physicis id est ex mate-
ria et forma, ut corpus naturale.

Totum metaphysicum illud est
quod constat ex partibus metaphysi-
cis scilicet ex essentia et existentia;
ex genere et differentia; ex natura et
subsistentia.

Totum essentiale illud est, quod
constat ex partibus essentialibus ut ho-
mo quatenus constat ex corpore et ani-
ma rationali.

Totum integrale illud est quod
constat ex partibus integrantes,
ut homo quatenus constat ex pedibus,
brachiis et ceteris eius modi partibus.

Partes essentielles dicuntur
eae sine quibus totum concipi non potest
ut corpus et anima rationalis in ho-
mine.

Partes integrantes dicuntur
eae, sine quibus res potest quidem conci-
pi, sed non potest esse integra ut brachia
et pedes sine quibus homo potest quidem
concipi, sed non potest esse integer.

Homogeneous dicitur illud quod cons-
tat ex partibus homogeneis hoc est siue
diversae rationis, mixtae, et officij, ut
aqua quatenus constat ex pluribus
aqua guttulis.

Totum heterogeneous illud est,
quod constat ex partibus heterogeneis,
id est diversae rationis, mixtae, et officij,
ut homo quatenus constat ex pedibus,
brachijs et similibus.

Leges bonae divisionis sunt.

Primo ut sit immediata.

Secundo ut diversae membra sint oppo-
sita.

Tertio ut unum membrum in alio non includatur.

Quarto ut divisio sit reciproca cum diviso, talis est divisio corporis humani in partem superiorem, inferiorem et mediam.

De Iis quæ spectant ad Secundam mentis operationem.

Secunda mentis operatio dicitur propositio, enunciatio.

Propositio autem est oratio affirmans, vel negans unum de alio, hoc est iungens aut separans attributum a subiecto, ut potest esse homo, potest non esse brutum.

Enunciatio vel est simplex vel

composita.

Simplex dicitur ea quæ simplici subiecto et simplici attributo constat, ut petrus est homo.

Composita seu complexa dicitur ea quæ multiplici subiecto vel multiplici attributo constat, ut petrus et paulus sunt homines, petrus est grammaticus et orator; quædam tamen compositæ videntur, quæ re ipsa simpliciter sunt, cum nempe plures termini sunt partem unius et diuisionem subiecti, aut unius et diuisionem attributi, sic composita videtur sequens propositio, homines qui sunt pii sunt misericordes re ipsa tamen simplex est, quia hi termini homines qui sunt pii sunt partem diuisionem subiecti.

Propositio Simplex vel est absoluta vel modalis.

absoluta dicitur ea quæ non explicat modum quo attributum subiecto conueniat aut repugnat, ut petrus est homo, petrus non est brutum.

modalis est ea quæ explicat modum

54.

quo attributum subiecto conuenit, aut re-
pugnat, ut potrum esse hominem necesse
est; potrum esse belluam impossibile est.

Absoluta triplex est, scilicet neces-
saria, contingens, et impossibilis.

Necessaria dicitur ea cuius attribu-
tum necessario et immutabiliter conuenit
subiecto, ut potrum est homo.

Contingens est ea cuius attributum
contingenter, uariabiliter, mutabiliter con-
uenit subiecto, ut potrum est philosophus.

Impossibilis dicitur ea cuius attribu-
tum repugnat subiecto, cuius attributum
subiecto conuenire non potest, ut potrum
non est brutum.

Enunciatio Simplex multiplex
est scilicet affirmans uel negans; uera uel
falsa; uniuersalis, particularis, indefini-
ta uel singularis; directa uel indirecta; de
primo, de secundo et tertio adiacente.

Affirmans dicitur ea quae iungit at-
tributum cum subiecto, ut potrum est ho-
mo.

Negans dicitur ea quæ separat attri-
butum a subiecto, ut *petrus non est la-
pis*.

Vera dicitur ea quæ conformis
est suo obiecto, ut *petrus est homo*.

Falsa dicitur ea quæ suo obiecto dif-
formis est, ut *petrus est lapis*.

Universalis est ea cuius subiectum
aliquo signo universality afficitur, ut om-
nis homo est animal nullus homo est lapis;
duo autem sunt signa universality sci-
licet omnis et nullus.

Particularis dicitur ea cuius sub-
iectum aliquo signo particularity affici-
tur, ut aliquis homo est iustus, aliquis
homo non est iustus; signa autem particu-
larity sunt, quidam et aliquis.

Indefinita dicitur ea cuius subiec-
tum nullo indumitur salutaris aut parti-
cularity signo afficitur, ut homo cur-
rit, homo non currit; propositio indefinita
vulgo creditur æquivalere universali,
si sit in materia necessaria; æquiva-
le autem propositioni particulari,

si sit in materia contingenti; sed metaphisice
 dicitur in qualibet materia aequiva leve
 propositioni uniuersali, si non uniuersali
 tate metaphisica, saltem uniuersalitate
 morali, hoc est secundum maximam par
 tem, quam obrem cum dicitur indefinite,
 homo currit, sonatur in omnem hominem
 si non metaphisice, saltem moraliter
 loquendo currere.

Singularis dicitur ea cuius sub
 iectum est aliquod singulare determina
 tum, ut petrus currit.

Ubi diligentius obseruabitur propositio
 nem dici uniuersalem, particularem
 indefinitam et singularem a solo sub
 iecto uniuersali, particulari indefini
 to et singulari non autem ab attributo,
 quam obrem propositio uniuersalis est,
 dummodo subiectum sit uniuersale, li
 cet attributum non sit uniuersale, ut
 omnis homo est animal.

Directa seu naturaliter dicitur ea in
 qua superius de inferiori aut forma
 de subiecto praedicatur, ut homo est
 animal, homo est philosophus.

Indirecta est ea in qua in forius
de superiori, uel subiectum de forma
praedicatur, ut quoddam animal est ho-
mo, omnis grammaticus est homo.

Propositio de primo adiacente
dicitur ea, in qua unicus terminus
aequivalens subiecto, praedicato, et copu-
lae, ut pluit id est pluuia est cadens.

De secundo adiacente dicitur
ea in qua uerbum aequivalens praedicato
et copulae, ut potius currit, in qua uerbum
currit aequivalens istis duobus, est currens.

De tertio adiacente dicitur ea
in qua subiectum praedicatum et copula
distinctis terminis explicantur, ut homo
est animal.

De
**Proprietatibus Enun-
ciationum**
Proprietates enunciationum

56.
vel sunt absolute vel ipsum relative.

ABSOLUTAE dicuntur ea quae conveniunt enunciationi sine comparatione ad aliam enunciationem, et duae sunt, scilicet quantitas et qualitas enunciationum.

RELATIVAE dicuntur ea quae conveniunt enunciationi cum relatione seu comparatione ad aliam enunciationem, et tres sunt, scilicet oppositio, aequipollentia, et conversio.

Quantitas enunciationis est siue universality aut particularitatis, extensio, aut restrictio subiecti, de qua superius.

Qualitas enunciationis est siue affirmatio aut negatio; veritas aut falsitas; affirmatio et negatio dicuntur qualitates essentialiter, de veritate et falsitate dicuntur qualitates accidentales, quia affirmatio et negatio sunt de essentia enunciationis; veritas autem et falsitas non sunt de essentia illius.

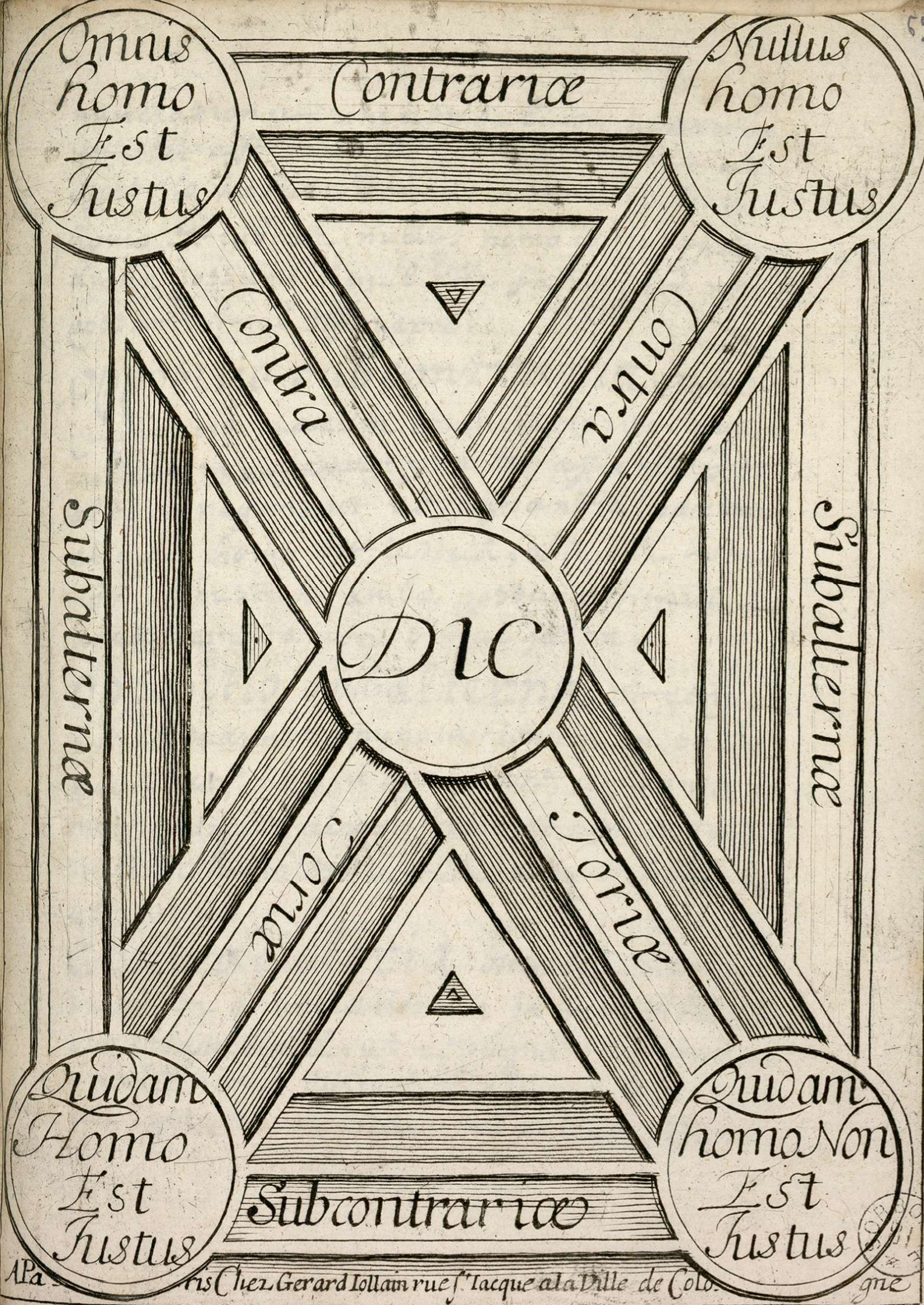
De oppositione enunciationum.

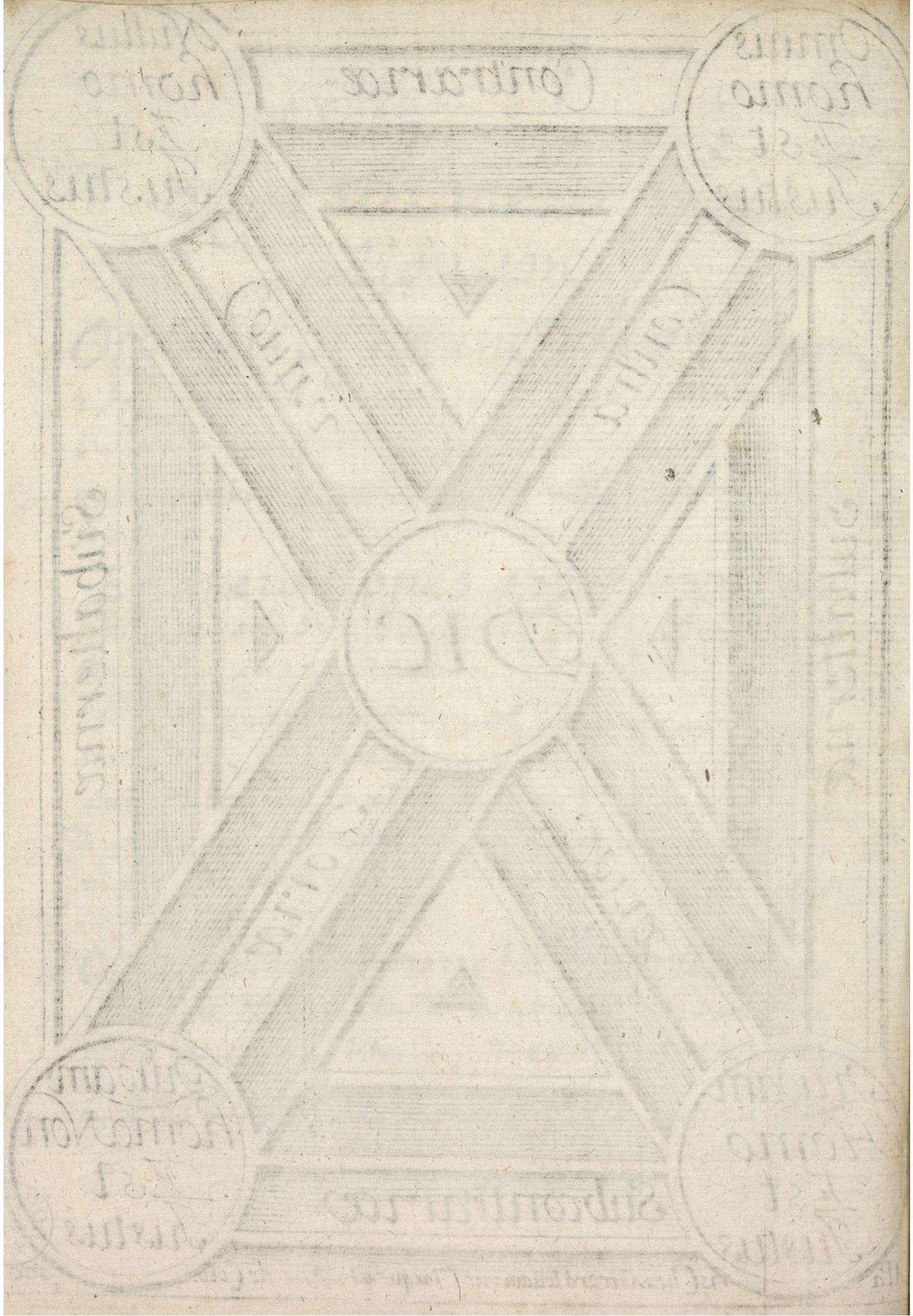
Oppositio enunciationum est repugnantia duarum propositionum eodem subiecto et attributo constantium, secundum quantitatem, qualitatem vel utramque simul.

Enunciationes oppositae dicuntur eae quae eodem subiecto et attributo constant, pugnant tamen secundum quantitatem, qualitatem, vel utramque simul; secundum quantitatem quidam cum una sit universalis et altera particularis; secundum qualitatem vero cum una sit affirmans et altera negans, cum una sit vera et altera falsa.

Oppositio enunciationum qua duplex est, scilicet contraria, subcontraria, subalterna, et contradictoria.

Contraria est oppositio duarum &

57.

nunciationum uniusve saltem quarum una est affirmans et altera negans, ut oppositio harum Denunciationum, Omnis homo est iustus, nullus homo est iustus; ambae possunt simul esse falsae; sed non possunt simul esse verae.

Oppositio subcontraria est repugnantia duarum enunciationum particularium, quarum una est affirmans et altera negans ut repugnantia harum, aliquis homo est iustus, aliquis homo non est iustus; ambae possunt simul esse verae, non tamen simul falsae.

Oppositio subalterna est repugnantia duarum enunciationum in sola quantitate non in qualitate, ut omnis homo est iustus, aliquis homo est iustus, vel nullus homo est iustus, aliquis homo non est iustus.

Contradictoria est repugnantia duarum enunciationum in quantitate et qualitate simul, ut repugnantia istarum omnis homo est iustus, aliquis homo non est iustus; vel istarum, nullus homo

est iustus, aliquid homo est iustus; con-
tradictoria propositiones non possunt
simul esse verae, neque simul falsae;
si earum una sit vera, necesse est altera
esse falsa et vicissim si una sit falsa
necesse est alteram esse veram.

De æquipollentiâ Enunciationum.

Æquipollentiâ enunciationū
est idem sensus enunciationum antea op-
positarum per additionem unius aut plu-
rium negationum; scilicet enunciationes
antea oppositae fiunt æquipollentes sic
una vel duplex negatio addatur.

Quo autem loco ponenda sit negatio
ut fiant æquipollentes indicat sequens
verbiculus.

Præ contra die post contra præ postq;
subalter.

Præ contra die, id est enunciationes

71

Tabula Æquipollentiarum

Præ Contra dic

Omnis
homo
est
Iustus

Contradictoria est

Aliquis
homo non
est Iustus

Æquipollens est

non quidam homo
non est Iustus hoc est
Non est aliquis
homo non
Iustus

Post Contra

Omnis
homo
est
Iustus

Contraria est

Nullus
homo
est Iustus

Æquipollens est

Nullus homo non
est Iustus hoc est
nullus est homo
non Iustus

Præ postque subalter

Omnis
homo
est
Iustus

subalterna est

Aliquis
homo
est Iustus

Æquipollens est

non aliquis homo
non est Iustus
hoc est non est
aliquis homo
non Iustus

S. O. A. S. M.

Regula Æquipollentiarum

Præ contradic post contra præ postque subalter

58.

contradictoriae fiunt aequivalentes, si negatio praeponatur subiecto et signo universali vel solitatis vel particularitatis, uerbi gratia haec propositio omnis homo est iustus aequivalens fidei isti, aliquid homo non est iustus, si negatio praeponatur subiecto et signo in hunc modum non omnis homo est iustus, tunc enim idem erit ac si diceretur aliquid homo non est iustus.

Post contra id est contrariae propositiones fiunt aequivalentes si negatio postponatur subiecto et signo propositionis, sic ista propositio, omnis homo est iustus fidei aequivalens isti, nullus homo est iustus si particula non, postponatur subiecto et signo in hunc modum, omnis homo non est iustus nam tunc erit idem ac si diceretur nullus homo est iustus.

De post quae subaltera, id est, subaltera propositiones fiunt aequivalentes si negatio praeponatur et postponatur simul subiecto et signo propositionis, sic ista propositio omnis homo est iustus fidei aequivalens isti, aliquid homo est ius

in si particula non præponatur et simul
postponatur subiecto et signo in hunc mo-
dum, non omnis homo non est iustus,
nam tunc idem dicitur ac si diceretur ali-
quid homo est iustus.

ad subcontrarios vero quod spec-
tat, non tantum æqui collentur sed et
iam eadem omnino fiunt, si affirmanti
negatio addatur et neganti delrahatur.

De Conuersione Propositionum.

Conuersio propositionum est
mutatio attributi in subiectum, et sub-
iecti in attributum seruata eadem qua-
litate, non semper eadem quantitate;
dicitur seruata eadem qualitate, hoc
est affirmatione et negatione, ueritate
et falsitate; ita ut si propositio conuer-
tenda sit uera uel falsa affirmans uel ne-

59.

gans similiter propositio conuertenda
debet esse uera uel falsa, affirmanda
uel negans.

ADDITUR non semper eadem quantita-
te, quandoque enim propositio uniuersalis
conuertitur in particularum, sic ista pro-
positio uniuersalis, omnis homo est animal,
conuertitur in hanc particularum aliquod
animal est homo.

CONUER-SIO triplex est, nimirum sim-
plex, per accidens, et per contrapositionem.

SIMPLEX est simplex mutatio subiecti
in attributum retenta non solum eade
qualitate sed et eadem quantitate, ut nul-
lus homo est equus ergo nullus equus est
homo, aliquid homo est album ergo quod-
dam album est homo.

CONUER-SIO per accidens est ea in
qua mutatur quantitas propositionis
conuersae, ut omnis homo est animal,
ergo quoddam animal est homo.

CONUER-SIO per contrapositionem
est in qua termini propositionis con-
uersae fiunt infiniti praeposendo negati-

omn ut omnia homo et animal ergo
omne non animal est non homo.

OMNIS autem propositio perfecta conuer-
tenda uel est uniuersalis affirmans uel uni-
uersalis negans, uel particulare affirmans
uel particulare negans, uniuersa-
lis affirmans designatur per uocalem A;
uniuersalis negans per uocalem E; particu-
laris affirmans per uocalem I; et parti-
cularis negans per uocalem O.

QUAE uero ratione possint conuerli propo-
sitiones illae demonstrant sequentes uersus.

Feci simpliciter conuertitur, Eua per accid
Esto per contra, et sic fit conuersio tota.

FECI simpliciter conuertitur, id est, uniuer-
salis negans designata per uocalem E. et
particulare affirmans designata per uo-
calem I, simplici conuersione possunt conuerli
hoc pacto, nullus homo est equus, ergo nul-
lus equus est homo; aliquis homo est albus
ergo aliquod album est homo.

EUA per accid, id est uniuersalis negans
designata per uocalem E, et uniuersalis
affirmans designata per uocalem A, per ac-
cidens conuerli possunt hoc pacto, nullus

homo est equus, ergo aliquid equus non est
homo; omnis homo est animal, ergo aliquid
animal est homo.

Asto per contra, id est unius salis af-
firmans designata per uocalum *ea*, et par-
ticularis negans designata per uocalum *o*
possunt conuertere per contrapositionem hoc
pacto, omnis homo est animal, ergo om-
ne non animal est non homo; quidam homo
est albus, ergo quoddam non album est non
homo.

Verum quia non nullae propositiones
difficilius conuertuntur, ideo tenenda sunt
regulae sequentes, et quidam ediligentius
quod etiam ualeant ad dignoscendam syllo-
gismi formam.

Prima regula est ut subiectum,
praedicatum, et copula enuntiationis
conuertendae distinctis terminis explicen-
tur, unde propositiones de primo et secun-
do adiacente conuertere non possunt, nisi re-
soluantur in propositiones de tertio adia-
cente, sic istae propositiones, pluit, petrus
currit, conuertere non possunt nisi resol-
uantur in haec, pluuia est cadens, petrus
est currens.

Secunda regula est ut subiectum
et prædicatum enunciationis conuertendæ
ponantur in recto seu nominatiuo casu, ali
ad enunciatio conuertere non potest, quam ob
rem sequens propositio *boch* est in stabulo, con
uertere non potest, nisi resoluatür in hanc, *boch*
est existens in stabulo.

Tertia ut copula uerbalis, *sum, es, est, sit*
in indicatiuo et præsentis tempore; quam ob
rem conuertere non potest sequens propositio,
senex fuit iuuenis, nisi resoluatür in hanc
senex est idem qui fuit iuuenis.

Denique termini conuersæ et conuerren
tis propositionis in eodem sensu et in eadẽ
hypothesi accipiantur, alia propositio sequens
conuertere non possit necesse est grammaticum
esse hominem nisi intelligatur allata propo
sitiõ ex hypothesis ^{quod} addetur hoc enim sensu
tam necesse est hominem esse grammaticum
ex hypothesis quod datur grammaticum quã
necesse sit grammaticum esse hominem.

De Enunciatione modali

et

Complexa.

Enunciatio modalis est ea quae explicat modum quo attributum subiecto conveniat, aut repugnat, ut potestum esse hominem necesse est.

In enunciatione modali duae sunt partes, scilicet dictum et modus.

Dictum est propositio absoluta; **modus** est terminus significans modum quo attributum subiecto convenit aut repugnat, sic in ista propositione hominem esse animal necesse est, hominem esse animal est dictum necesse est, est modus; dictum semper habet rationem subiecti, et modus semper habet rationem praedicati.

Enunciatio modalis multiplex est, scilicet necessaria, contingens aut impossibilis; unius salis aut partialis, affirmans aut negans.

Necessaria est ea quae dicit attributum necessario convenire subiecto, ut homi

ndm ille animal necesse est.

Contingens ea est, quae dicit attribu-
tum contingentor subiecto conuenire, ut
hominem esse philosophum contingens est.

Impossibilis est ea, quae dicit attri-
butum repugnare seu conuenire non pos-
se subiecto, ut hominem esse equum impos-
sibile est.

Uniuersalis dicitur ea, cuius mo-
dus est uniuersalis; sunt autem duo mo-
di uniuersalis, scilicet necesse est impos-
sibile.

Particularis dicitur ea, cuius
modus particularis est, unicuique autem
est modus particularis, scilicet con-
tingens.

Affirmans ea est, cuius modo
nulla negatio praefixa est, ut hominem
esse animal necesse est.

Negans dicitur ea, cuius modo praefi-
xa est negatio, ut hominem esse philosophum
non est necesse.

Enunciatio complexa dicitur

62.
 ea quæ multipli subiecto, aut multiplici at-
 tributo constat, ut petrus et paulus sunt
 grammatici et rhetores.

Enunciatio complexa quinta
 plex est, scilicet coniunctiva disiunctiva,
 rationalis, causalis et condicionalis.

Coniunctiva dicitur ea cuius multi-
 plex subiectum, aut multiplex attributum
 iungitur particula copulativa, et, ac, atque
 ut petrus et paulus sunt rhetores et phi-
 losophi; ut propositio coniunctiva, seu
 copulativa sit vera, omnesque partes
 debent esse veræ.

Disiunctiva est ea cuius multiplex
 subiectum aut multiplex attributum, par-
 ticula disiunctiva, vel, aut, separatur,
 ut aer est lucidus vel tenebrosus; ut
 hæc vera sit alterutra pars indetermina-
 ta debet esse vera, et alterutra debet
 esse falsa.

Rationalis est ea, cuius multiplex
 subiectum, aut multiplex attributum,
 particula rationali seu illativa iungi-
 tur, ut petrus et rationalis proindeque

visibilis, ut vera sit haec propositio non
tantum utraque pars debet esse vera, sed
etiam ratio seu illatio debet esse vera.

Causalis est ea cuius multiplex sub
iectum aut multiplex attributum parti
cula causali, quia iungitur, ut petrus
est visibilis quia est rationalis, ut haec
propositio vera sit, non tantum utra
que pars debet esse vera, sed etiam
causa debet esse vera.

Conditionalis seu hipotetica dici
tur ea cuius multiplex subiectum aut
multiplex attributum particula conditio
nali seu hipotetica iungitur, ut si cor
haberit alas volare possit, ut haec pro
positio sit vera necesse non est ut hypo
thesis seu conditio sit vera aut etiam
possibilis, satis est quod inter hypothe
sim et rem ex ea consequenter necessa
rius sit nexus ut in allato exemplo
necessarius est nexus inter habere alas
et volare posse. /.

De
 Iis quæ spectant
 ad
 Tertiam mentis
 operationē.

Tertioe mentis operatio dicitur
 argumentatio, discursus, ratiocinatio.

Tertia mentis operatio bene defi-
 nitur transitus ab una cognitione
 ad aliam, progressus a notiori ad mi-
 nor notum.

In omni autem discursu sunt duo
 iudicia realiter distincta, quorum unū
 est causa alterius, uerbi gratia in isto
 discursu, homo est rationalis ergo est
 risibilis; sunt duo iudicia realiter distinc-
 ta, quorum ^{unum} est causa alterius, primū
 est causa secundi; iudicium quod est cau-
 sa dicitur antecedens et iudicium quod

est effectus dicitur consequens; inter utrumque uero reperitur aliquis nexus qui dicitur consequentia, designaturque per particulam illatiuam, Ergo, Igitur, Itaque.

Quamobrem antecedens est illud iudicium quod est causa alterius; consequens est illud iudicium quod est effectus alterius seu quod ex alio sequitur; consequentia uero est illatio iniuncta ex alio, nexus unius cum alio.

In omni antecedente est aliquis terminus qui non reperitur in consequente, diciturque medium seu medius terminus et argumentum quia eo mediante tanquam argumento probatur consequens, sic in hac argumentatione, uirtus est honesta, Ergo est amanda, terminus, honesta, reperitur in antecedente, neque tamen reperitur in consequente. /.

**Quotuplex
Argumentatio.**

Sextuplex est argumentatio, nem.

64.
 de Syllogismis, Enthimonia, exemplum,
 inductio, dilemma, et sorites seu grada-
 tio.

Syllogismus est argumentatio in
 qua quibusdam positis aliud quid a positis
 necessario sequitur, eo quod hæc sint.

Dicitur in qua quibusdam positis, hoc
 est positis maiori et minori propositione,
 quæ dicuntur præmissæ eo quod conclusi-
 oni præmittantur.

Dicitur aliud quid a positis necessa-
 rio sequitur, hoc est alia propositio seu
 conclusio necessario inferitur positis
 scilicet maiori et minori propositione.

Additur, eo quod hæc sint, id est eo
 quod maior et minor sint veræ aut con-
 cessæ tanquam veræ, quam ob rem argu-
 mentatio sequens est syllogismus.

Omne bonum est amandum:

Sed omnis virtus est bona:

Ergo omnis virtus est amanda.

Syllogismus possit brevius de-
 finiri, argumentatio in qua ex duabus

præmissis conclusio diuersa dicitur, seu
infertur.

Enthimema est syllogismus altera
præmissarum carens, ut

omne bonum est amandum;

ergo omnis uirtus est amanda.

Inductio est argumentatio in qua ^{ex} ~~hæ~~
sufficienti particularium enumeratione
conclusio uniuersalis dicitur, ut

Iustitia, fortitudo, et ceteræ uirtutes
laudandæ sunt:

Ergo omnis uirtus est laudanda.

Exemplum est argumentatio in
qua ex uno singulari concluditur aliud
propter similitudinem, ut

Catilina propter turbatam rem
publicam exilio mulctatus est:

Ergo pistrinus propter eandem cau-
sam exilio mulctandus est.

Dilemma est argumentatio pluribus
partibus constans aduersus respondentem
quidquid dixerit incommodum concludens
unde appellatur argumentum cornutum

6h.

Utroque cornu feriens, ut

Lucretia uel se ipsam innocentem pemit, uel nocentem:

si innocentem laudabilis non est, quia innocentem primum laudabile non est;

si uero nocentem non est etiam laudabilis, quia nocentes non sunt laudabiles:

Ergo Lucretia non est laudabilis, quod se ipsam pemit.

Sorites seu gradatio est argumentatio in qua a primo ad ultimum concluditur per interiectos gradus, ut

Petrus est homo, homo est animal, animal est uiuens, uiuens est corpus, corpus est substantia:

Ergo Petrus est substantia.

Licet autem sextuplex argumentatio consuetur nulla tamen efficax est ad concludendum, nisi resoluator in Syllogismum, quamobrem hunc solum alia argumentatione utendum est cum res de qua agitur per se ipsam clara et perspicua est, tunc enim breuitatis causa enthymemate utendum est, unde nullum est in mente enthymema,

non alia præter syllogismum argumen-
tatio inquit philosophus, nam ut sit vera
argumentatio, debet esse tres termini
scilicet, maius extremum, minus extre-
mum, et medium, sed tria hæc reperiun-
tur in solo syllogismo, non autem in alia
argumentatione, ergo nulla alia argumen-
tatio efficax est ad concludendum nisi re-
soluatur in syllogismum.

In omni autem syllogismo sunt duæ par-
tes, quarum una dicitur materia, et alia
dicitur forma de quibus agendum est.

De Materia Syllogismi.

- Materia syllogismi sunt
tres termini ut tres propositiones ex
quibus syllogismus constat, quamobrem
duplex est syllogismi materia, scilicet
remota et proxima.

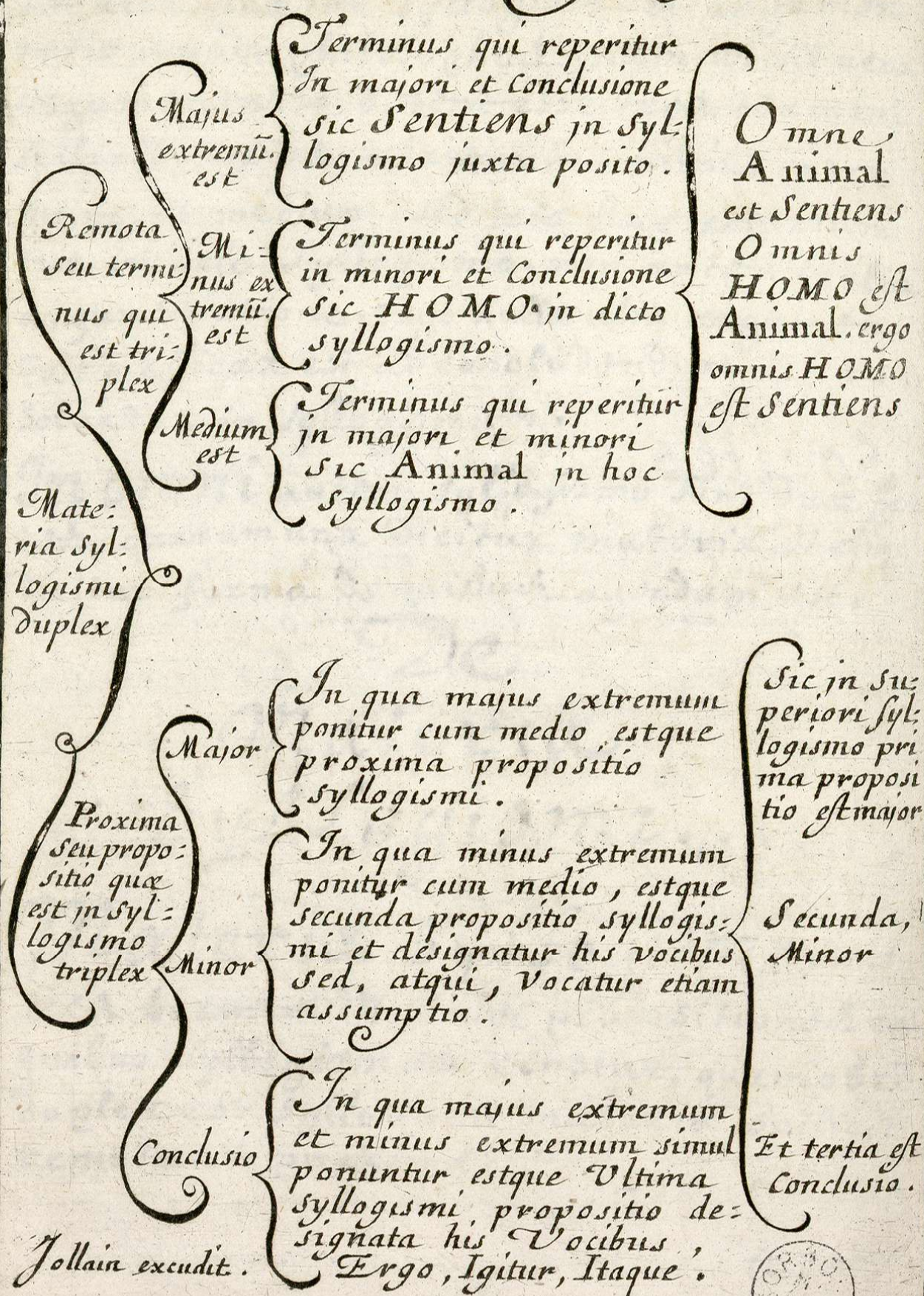
Prima Pars Syllogismi

Prima pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.

Prima pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.

Prima pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.
Hic pars syllogismi est illa, in qua
proponitur, quid sit, et quid non sit.

Prima Tabula Syllogismi.

materia remota sunt tres termini scilicet maius extremum, minus extremum et medium ex quibus remota et mediate componitur syllogismus.

materia proxima sunt tres propositiones scilicet maior, minor, et conclusio, ex quibus proxime et immediate componitur syllogismus.

maius extremum est ille terminus qui praedicatur in conclusione directa.

minus extremum est ille terminus qui subicitur in conclusione directa.

Conclusio autem directa est ea in qua termini habent eandem rationem subiecti et praedicati, quam habuerunt in praemissis, id est in qua terminus qui fuit subiectum in altera praemissarum manet subiectum, et qui fuit praedicatum manet praedicatum.

Indirecta conclusio est ea in qua termini habent contrariam rationem subiecti et praedicati, ita ut ille terminus

qui fuit subiectum in altera præmissarum
fiat prædicatum et qui fuit prædicatum
fiat subiectum; quam ob rem magnopere
distinguenda est conclusio directa aut in
directa a propositione directâ aut indi
rectâ, nam conclusio directa potest esse
propositio indirecta ut in sequenti syllo
gismo,

Omnia grammatici sunt homines.

Sed omnia rhetores sunt grammatici.

Ergo omnis rhetor est homo.

Nam huius syllogismi conclusio est di
recta et tamen eadem conclusio est propo
sitio indirecta.

Medium seu medium terminus dici
tur ille qui assumitur ad probandam
conclusionem proinde que reperitur in
maiori et minori propositione, non autem
in conclusione.

Ut autem maius extremum, minus ex
tremum et medium facilius dignoscantur
sit in exemplum sequens syllogismus.

omne animal est vivens;

Sed omnis homo est animal.

Ergo omnis homo est vivens.

In allato syllogismo Vivens est maior extremum, quia praedicatur in conclusione directa; homo est minus extremum quia subicitur in conclusione directa; denique Animal est medium seu medius terminus, quia sumitur ad probandam conclusionem, et ita reperitur in maiori et minori propositione, ut non reperiat in conclusione.

Tres syllogismi propositiones sunt maior propositio, minor propositio et conclusio.

maior propositio dicitur ea quae continet maius extremum cum medio, quocumque loco seu primo seu secundo collocatur, ut in allato syllogismo, haec propositio, omne animal est vivens;

minor propositio dicitur ea quae continet minus extremum cum medio, ut in allato syllogismo haec propositio, sed omnis homo est animal.

conclusio est ea propositio quae ma

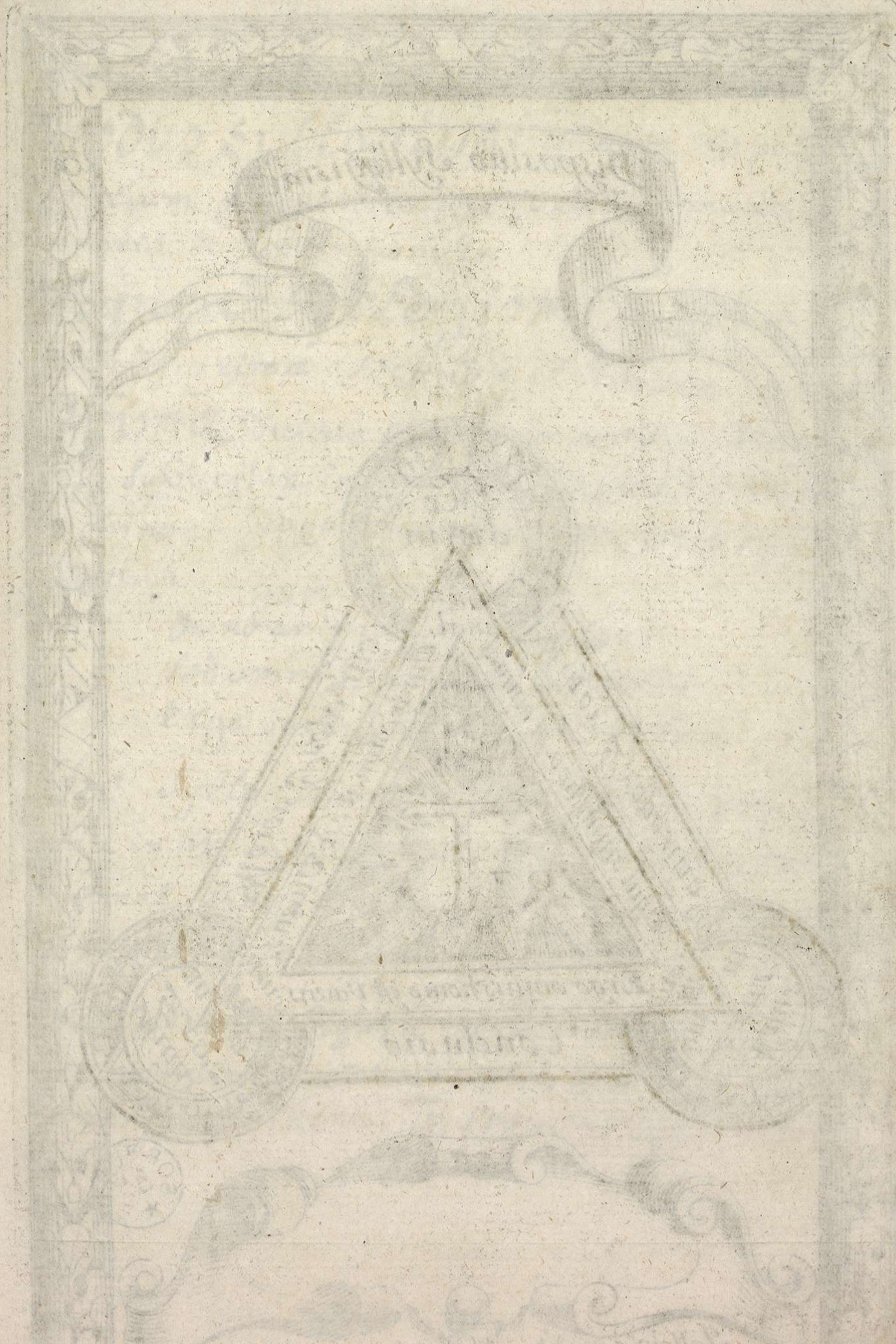
iudicium et minorem extremum continet, ut in
allato syllogismo hoc, ^{ergo} omnis homo mor-
tuus. 6.

De forma Syllogismi.

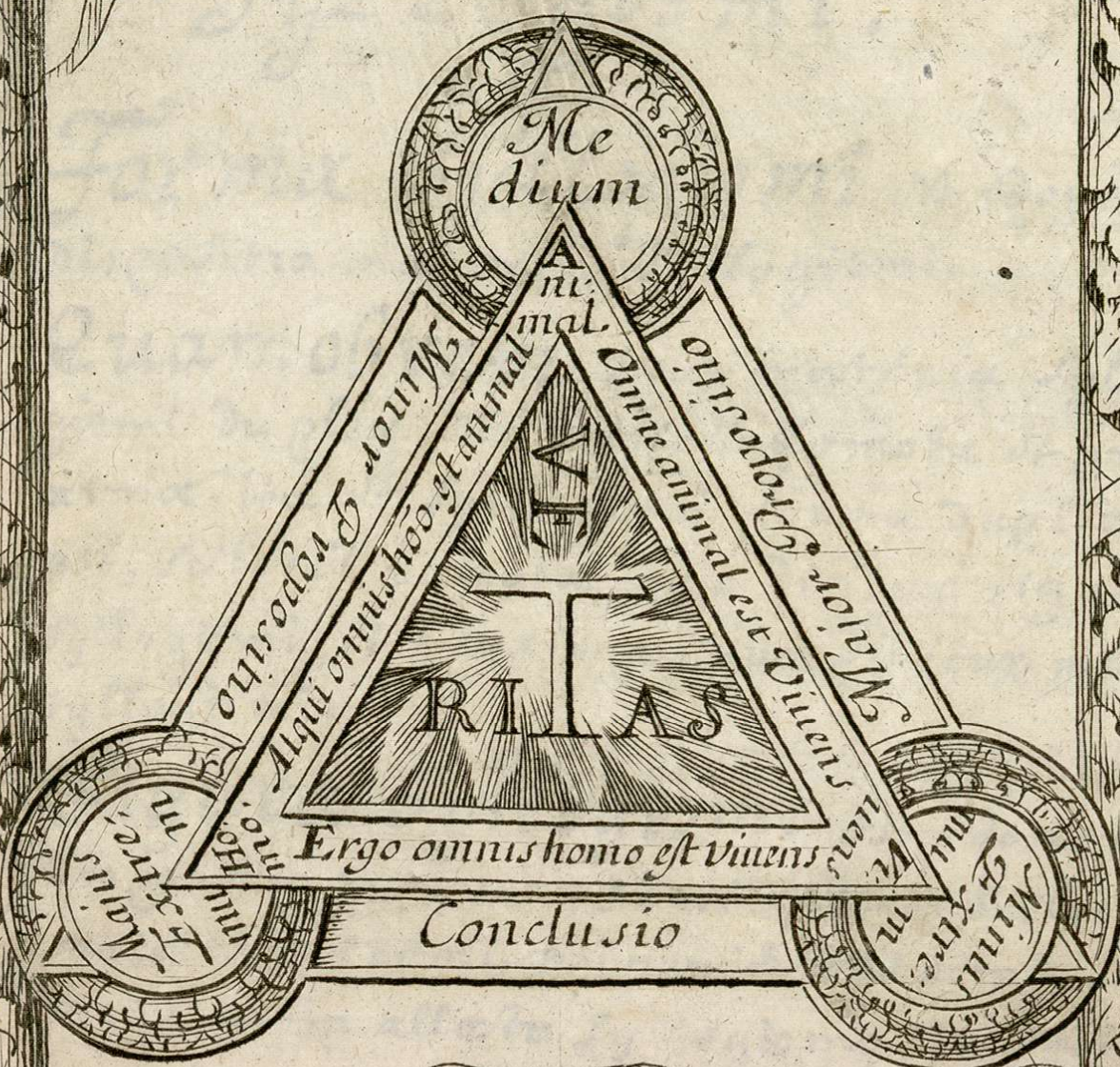
Forma Syllogismi est idonea
dispositio materiae Syllogismi.

Quamobrem sicut materia Syllo-
gismi duplex est, scilicet remota et pro-
xima, ita et Syllogismi forma duplex
est, scilicet remota, quae dicitur figura
Syllogismi, et proxima, quae dicitur modus
Syllogismi.

Figura Syllogismi est idonea
dispositio trium terminorum scilicet
maioris extremi, minoris extremi, et
medii, ut in allato Syllogismo idonea dis-

Dispositio Syllogismi

68.

positio uiuentiu, hominu, et animaliu.

modus Syllogismi est apta dispositio trium propositionum, scilicet maioris minoris et conclusionis.

Figura Syllogismi triplex est, scilicet, prima, secunda et tertia.

Prima dicitur ea in qua medius terminus subiicitur in maiori, et praedicatur in minori propositione, ut sequens syllogismus.

Omne animal est uiuens:

Sed omnis homo est animal:

Ergo omnis homo est uiuens.

Hic Syllogismus est in prima figura, quia in illo medius terminus scilicet animal subiicitur in maiori, et praedicatur in minori propositione.

Secunda figura est ea in qua medius terminus praedicatur in maiori et minori propositione, ut sequens syllogismus.

Nullum animal est planta:

Sed omnia arbor est planta:

Ergo aliquod animal non est arbor.

Hic syllogismus est in secunda figura quia in illo medius terminus scilicet planta, in maiori et minori propositione praedicatur.

Tertia figura dicitur ea in qua medius terminus subicitur in maiori et minori propositione ut sequens syllogismus.

omnis homo est corpus

Sed homo est uiuens

Ergo quoddam corpus est uiuens.

Hic syllogismus est in tertia figura, quia medius terminus subicitur in maiori et in minori propositione.

Nonnulli cum alio admittunt quartam figuram at ceteri contendunt eam idem esse cum prima Aristotelis figura, nec differre ab ea nisi pendet ^{trans} positionem maioris et minoris aut certe pendet conclusionem

69.

quæ in figura galeni est indirecta, non autem peneor dispositionem trium terminorum, quæ eadem est in figura galeni et in figura prima Aristotelis.

Quotuplex modus Syllogismi.

Modus syllogismi novum decuplex aulgo censetur, qui quatuor sequentibus versibus comprehenduntur.

Barbara celarent Darii ferio baralipon
celantur, dabiliur, phapismo frisi somoron
caesare, camistredur, festino, baroco, daraphi
felapton, disamiur, datisi, bocardo, ferison.

Quodlibet vocabulum significat quomlibet modum; cuiuslibet vocabuli prima syllaba significat maiorem propositionem, secunda syllaba minorem, et tertia syllaba conclusionem, quarta autem si quæ sit additur solum metricæ causâ.

In qualibet syllaba reperitur una ex qua-
tuor uocabulis, A, E, I, et O.

A significat propositionem uniuersalem
affirmantem, E uniuersalem negantem,
I particularem affirmantem, et O parti-
cularem negantem, iuxta duos sequentes
uersus.

Asserit, A, negat, E, uerum generaliter
ambo.

Asserit I, negat O, ^{sed} particulariter ambo.

In prima figura sunt nouem modi duobus
primis uersibus comprehensi.

Barbara Celarent Darii ferio paralipon
Celantur dabitur phapso frisolomon.

Quatuor priorum modi, Barbara Celarent,
Darii ferio sunt directi et perfecti, quia
eorum conclusio directa est, quinque autem
alii scilicet baralipon celantur dabitur
phapso frisolomon sunt indirecti et
imperfecti, quia eorum conclusio est indirec-
ta.

Exempla quatuor modorum directorum
primae figurae.

Bar $\{$ omne animal est uiuens :

Ca $\{$ sed omnis homo est animal :

Ca $\{$ Ergo omnis homo est uiuens.

ci² nullum animal est arbor :

La sed omnis homo est animal :

cont. Ergo nullus homo est arbor.

Da omne animal est corpus

ri sed aliquid hominis est animal

i Ergo aliquis uiuens est corpus

se nullus equus est Leo :

ri sed aliquid animal est equus :

so Ergo aliquid animal est Leo.

Exempla quinque modorum indixer
torum primæ figuræ.

Ba omne rationale est visibile :

Ca sed omnis homo est rationalis :

Lic Ergo aliquid visibile est homo.

ci nullum corpus est angelus :

La sed omnis homo est corpus :

ter. ergo nullus angelus et homo

da omnis homo et visibilis:

bi sed quoddam animal et homo:

ter. ergo quoddam visium et animal.

pha omne animal et sensitivum

pot sed nullus lapis et animal

mo ergo quoddam sensitivum non et lapis.

fr. aliquod corpus et corruptibile:

so sed nullus spiritus et corpus:

lon ergo quoddam corruptibile non est spiritus.

In secunda figura quatuor sunt modi
quorum exempla sequuntur.

ca nullum vitium et bonum:

sa sed omnis virtus et bona:

re ergo nulla virtus et vitium.

ca omne aurum et metallum:

mes sed nullum lignum et metallum:

tr. ergo nullum lignum est aurum.

ses nullus prudens et improbus

Si
no Sed aliquis dicitur et improbus:
Ergo aliquis dicitur non est prudens.

Ca
ro
co omnis arbor est vivens:
Sed quoddam corpus non est vivens:
Ergo quoddam corpus non est arbor.

In tertia figura sex sunt et aliqui
modi, quorum exempla sequuntur.

da
rap
ti. omnis equus est hinnitius:
Sed omnis equus est animal:
Ergo quoddam animal est hinnitius.

ph
lap
ton nullus homo est elementum:
Sed omnis homo est animal:
Ergo quoddam animal non est elementum.

Di
sa
mide aliquod animal est biped:
Sed omne animal est vivens:
Ergo quoddam vivens est biped.

Da
fi
si omnis bos est mugitivus:
Sed aliquis bos est substantia:
Ergo aliqua substantia est mugitiva.

bo aliquis homo non est iustus:
car sed omnis homo est animal:
do. ergo aliquod animal non est iustum.

fe Nullus homo est sol:
ri sed aliquis homo est albus:
son. ergo aliquod album non est sol.

Sunt et alij plures modi syllogismo-
rum ut videtur aliarum, quales sunt
sequentes. Barbara, calceus, dixi et
ficeo, de quibus in commentario.

De Regulis Syllogismorum

Regulae syllogismorum aliae sunt
figurae omnibus communiter, aliae sunt
singulis figuris propriae.

Regulae communes figuris om-
nibus, haec sunt.

Primo ex puris particularibus nihil concluditur per se et sui formae quanquam per accidens et sui materiae possit aliquid concludi, quare non valet sequens syllogismus.

aliquod animal est Leo,
sed aliquis homo est animal
Ergo aliquis homo est Leo.

Secundo ex puris negantibus nihil concluditur per se et sui formae, quare non valet syllogismus sequens.

nullus homo est Lapis:
sed nullum marmor est homo;
Ergo nullum marmor est Lapis.

Tertio conclusio sequitur deteriori partem, id est sequitur eam praemissam quae deterior est; iam utro propositione negans deterior est affirmante; particulari unius soli et contingens necessaria; quam obrem si altera praemissarum sit negans, particularis aut contingens conclusio debet esse negans;

particulariter et contingens licet al-
tera sit affirmans, uniuersaliter, et ne-
cessaria.

Quarto medius terminus in altera
premissarum debet sumi distributive
seu uniuersaliter; porro subiectum pro-
positionis affirmantis aut negantis su-
mitur uniuersaliter cum signo uniuersa-
litate, omnis aut nullus afficitur; pre-
dicatum autem propositionis negantis
semper accipitur uniuersaliter; pre-
dicatum uero affirmantis semper accipitur
particulariter; quam ob rem non ualeat
sequens syllogismus.

quidam homo est albus:

sed omnis ætiops est homo:

ergo quidam ætiops est albus.

Homo enim qui est medius terminus
in neutra ex premissis uniuersaliter
accipitur.

Quinto nullus terminus sumi debet
uniuersaliter in conclusione nisi sumptus
fuerit uniuersaliter in altera premissarum,
quam ob rem non ualeat sequens syllogismus

omnis homo est biped.

sed nulla avis est homo.

ergo nulla avis est biped.

Nam biped ut pote attributum propositioni negantem universaliter sumitur in conclusione, quod non fuit universaliter sumptum in altera premissarum.

Regulae singulis figuris propriae, sunt binæ.

Duae regulæ primæ figuræ sunt.

Ex maiori particulari nihil concluditur in modis directis hoc est in Barbara, Celarent, Darii et Ferio.

Ex minori negante nihil concluditur in iisdem modis directis.

Duae regulæ secundæ figuræ sunt.

Ex puris affirmantibus nihil concluditur, contra quam regulam omnes ferme syllogismi informiter peccant.

Ex maiori particulari nihil per se concluditur.

Duae regulae tertiae figurae sunt.

Ex minori negante, nihil per se conclu-
ditur.

CONCLUSIO. Sempor debet esse particu-
larior, quae quidam sex regulae continent
tribus uerbis sequentibus explican-
tur.

Sit minor affirmans, nec maior sit speci-
alior

Una negans isto nec maior sit speci-
alior

Sit minor affirmans, conclusio sit spe-
cialior.

De Reductione Syllogismorum.

Syllogismus duplex est scilicet
perfectus et imperfectus.

Perfectus est ille cuius conitas scru-
tini concludendi evidens est per se, quae
sunt quatuor tantum syllogismi,

scilicet in Barbara, celarent, darij ^{74.} et
ferio.

Imperfectus ille est cuius bonitas
sive vis concludendi non est evidens
per se qualis sunt omnes alii modi
exceptis quatuor primis.

Quilibet autem syllogismus imper-
fectus reduci potest ad perfectum per
conversionem et transpositionem propo-
sitionum quae quidam reductio dicitur ostensi-
ua quia per eam ostenditur bonitas syllo-

gismi imperfecti.
Reductio igitur syllogismi ostensiva
nihil aliud est quam imperfecti syllogis-
mi in perfectum per conversionem et
transpositionem propositionum.

Hac autem methodo omnes imperfecti syl-
logismi ad perfectos ostensius reducun-
tur, scilicet qui incipiunt a consonante
B, reducuntur ad barbara; qui a C,
reducuntur ad celarent, qui a D, darij
et qui ab F, ad ferio.

Hac autem reductio fit conversio-
ne et transpositione propositionum.

Syllogismi imperfecti.

Quid sit et quotuplex conuersio propositionum supra dictum est.

Transpositio propositionum nihil aliud est quam positio unius loco alterius, minoris, loco maioris.

SED quænam hæc quomodo propositiones conuertendæ, quænam et quomodo sint transponendæ duo uerba sequentia indicant.

Simpliciter uerti uult S, P uero per accidens uult transponi, C per impossibile duci.

Simpliciter uerti uult S, id est propositio antecedens consonantem S, simplici conuersione conuertenda est.

P, uero per accidens, id est propositio antecedens consonantem P, conuertenda est per accidens.

M uult transponi, id est propositio antecedens consonantem M, transponi debet id est poni loco precedentis propositionis

C per impossibile duci, id est modus in cuius medio reperitur consonans C,

non potest ostensivae reduci, sed per impos-^{76.}
sibile duntaxat, ut baroco et bocardo.

Quod dictum est de reductione ostensivae
syllogismorum imperfectorum et dicitur
alia de reductione ad impossibile, parum
quidem ut usui accommodatum, non est tamen
inutile ad intelligendam vim syllogismi
cuius libet, inam ut omnia alia argumen-
tatio per se primo non est efficax ad con-
cludendum, nisi praedicatur in syllogismu
ita per syllogismum imperfectum primo
ac per se efficax est, nisi ad perfectum
ostensivae reducat.

Quotuplex Syllogismus.

Syllogismus vel est categoricus
vel expositivus.

Categoricus ille est qui constat me-
dio universali, ut sequens syllogismus.

omne animal est vivens.
sed omnis homo est animal:

Ergo omnis homo est uiuens.

Expositorius ille est qui constat
medio singulari ac multis incommunica-
bili, ut sequens syllogismus.

filius beatissimæ uirginis pro nobis pas-
sus est:

sed Christus dominus est filius beatis-
simæ uirginis:

Ergo Christus dominus pro nobis passus
est.

Ubi diligenter obseruabitur syllogismum
expositorium non uellet cum agitur de
mysterio trinitatis, si pro medio si pro medio
assumatur deus quia licet deus sit sin-
gularis non est tamen incommunicabilis
pluribus personis, quam ob rem non ua-
let sequens syllogismus.

Pater est deus:

sed filius est deus:

Ergo pater est filius.

Syllogismus categoricus tri-
plex est, scilicet demonstratiuus, topi-
cus et sophisticus.

76.

Demonstratiuus ille est qui parit
scientiam, id est cognitionem certam et
evidentem rei necessariae per causas.

Topicus ille est qui parit opinionem
seu probabilis cognitionem.

Sophisticus ille est qui parit erro-
rem seu falsam cognitionem.

Demonstratio duplex est, scilicet a
priori et a posteriori.

Demonstratio a priori est ea
quae fit per causam necessario et
evidenter connotam, ut demonstratio
eclipsis Lunae per terrae interpositio-
nem.

Demonstratio a posteriori, est
ea quae fit per effectum necessario
et evidenter connotum, ut demonstra-
tio interpositionis terrae per eclipsim
Lunae; utraque tamen demonstratio
fit per causam cognoscendi, sed demons-
tratio a priori fit insuper per causam
essendi; demonstratio autem a posteri-
ori fit quidam per causam cognosce-

di non per causam essendi nam effectus
est quidam causa cognoscendi causam, sed
non est causa essendi respectu suae cau-
sae. (.

De
Iis quae spectant
Ad
methodum.

Methodus est iudicium necens ac dispo-
nens pluram disciplinam partem aut etiam
pluram disciplinas.

De methodo rursus quae partibus dicitur
aliar.

Interim optima methodus nobis videtur
si de re quaevis quinquaginta omnino ex-
plicentur.

Primum, an res sit ubi de eius no-
mine possibilitate et existentia agitur.

Secundum, quid res sit ubi de eius
natura seu definitione agitur.

Tertium, cur sit, ubi de eius prin-

cipiis et causis agitur.

Quartum, qualis sit. ubi de eius
proprietatibus et operationibus.

Quintum denique, quotuplex sit,
ubi de eius divisione, speciebus, par
tibus qua quidam methodo utamur de in
corp in iis omnibus quae in commentari
is deunt et profecto et accurate per
tractanda. /.

De
modo respondendi
et
disputandi.

Alia sunt respondentis et alia dispu
tantis officia.

Respondentis officia sunt.

Primo nihil absurdi, nihil contra bonos
mores etiam causa animi reuocandum
suscipiat.

Secundo apprimè calleat suae thesidos
rationem seu fundamentum et ei parli
distinctione quam negaverit appeli
cet.

Tertio non ignoret praecipuam contrari
æ opinionis rationem, hoc est praecipuam
contra suam sententiam obiditionem, qua
rum solutionem erit ex fundamento
suae thesidos.

Ubi observa argumentum a pari quod
dicitur ex philosophorum, nullo nego
tio solui posse, si ratio disparitatis qua
estur in ipso thesido fundamento, neque
enim audiendi sunt, qui hanc respon dendi
methodum dicunt esse petitionem princi
pii, nam praeter quam quod petitio princi
pii laus est in respondente at vitium in
solo disputante; insuper haec methodus
respondendi non est petitio principii,
nam petere principium est afferre the
sim pro ratione, aliud autem est afferre
thesim et aliud est afferre rationem thesidos
non dicimus pro disparitate afferendam
esse thesim sed thesidos rationem ac fun
damentum.

Quarto, bis repetat propositum ^{78.} argumentum ijs dom. quoad fieri potest verbis, quibus propositum est; cum autem repetit prima vice respondat apud se an argumentum sit in forma, si enim deprehenderit non esse in forma concessit aut certe datis ambabus præmissis negat consequentiam, et dicat argumentum non esse in forma, quia peccat contra hanc aut illam regulam syllogismorum.

Quod si deprehenderit argumentum esse in forma, ad singulas propositiones ex ordine respondeat dicens concedo, si propositio vera sit, vel nego si propositio sit falsa vel distingo si propositio sit ambigua, hoc sensu concedo, illo sensu nego; deinde singulas distinctionis partes explicet seu definiat, nisi per se evidenter sint; tum vero materiae de qua agitur explicet ut diuersa responsio constet ex distinctione explanatione et applicatione, distinguat, explicet et applicet.

Si autem alterutra vel utraque sit
vera, sed nihil faciat ad institutum, de
bet tam premittre dicens transcat ma
ior, transcat minor, et transcat totum.
officia disputantis sunt.

Primo nihil probandum suscipiat
quod sit absurdum fidei vel bonis mo
ribus contrarium, nisi prius admo
neatur se adhibere vel animi gratia
disputare: ordinarie autem assumat
questionem controuersam, ex qua au
ditor vel credat vel discedat aliquid
possint.

Secundo contrarium thesi seu
propositioni controuersae concludat.

Tertio argumentum in forma quam
poterit breuiter ac dilucide pro po
nat; argumentum autem in forma
syllogismum perfectum intelligo,
non enthymema vel aliam speciem
argumentationis, nulla enim prae

79.
 hoc syllogismum argumentatio for-
 mam, figuram aut modum habet ut
 patet se constat; quam obrem nullum
 ut in animo entimonia, sed ex utroque
 causa ut in ore cum vobis per se ipsa
 videns ut inquit philosophus.

Quarto, habeat ad manum para-
 tissimam maioris et minoris con-
 firmationem, sed præsertim maioris,
 quæ præcipuum fundamentum discu-
 sionis continere solent, sed neque mi-
 noris probationem negligere debet,
 ne si alterutra negatur hæret stat-
 tim et obmutescat.

Denique contra respondentis solu-
 tionem et præsertim contra eius
 distinctionem argumentatur; studio-
 se autem cavet ne respondentis
 solutionem verbo aut facto contempsis-
 se videatur, tanto enim validius et
 efficacius videtur disputantis
 argumentum, quanto solidior et

Subtilior responsio seu potius solu-
tio respondentis, auditoribus appa-
rebit. /.

Atque Hactenus
De
Compendijs ./.

Supplicatio ad Mariam.

Index
Rerum Omnium.

In compendio Meta
Phisico.

Accidens quid et quotuplex sit	P	10.
Actus quid et quotuplex	P	6.
Angelus quid et quotuplex	V	11.
Apparatus ad universam Aristotelis
philosophiam	P	1.
Attributa Dei quid et quod sint	V	11.
Compendium quid sit	P	1.
Compendium metaphisicæ	P	4.
Deus quid et quotuplex	V	10.

Ens quid sit quotuplex	P	4.
Essentia quid sit quotuplex	P	6.
Existentia quid sit quotuplex	U	6.
Facultates Angelorum quid sit
quod sint	U	12.
Forma quid sit quotuplex	P	7.
Modus quid sit quotuplex	U	6.
Philosophia ab Aristotelicis Defini-
tio	U	1.
Philosophia a Platonicis Definitio.
.	P	2.
Philosophia quid sit quotuplex	U	1.
Potentia quid sit quotuplex	U	5.
Principia metaphisica quid sit quot sint
.	U	4.
Proprietates entium quid sit quot sint.
.	P	8.
Res modificata quid sit quotuplex	P	7.
Subiectum quid sit quotuplex	P	7.
Substantia quid sit quotuplex	C	9.

Terminabile quid sit quatuorplex P. . . 8.

Terminus quid sit quatuorplex P. . . 8.

In Compendio Physico.

Anima P. 20.

Anima Rationalis V. . . 23.

Anima sensitiva P. . . 21.

Anima Vegetativa V. . . 20.

Causæ corporis naturalis V. . . 14.

Compendiū Physicum P. . . 13.

Corpus naturale P. . . 13.

Facultates animæ sensitivæ P. . . 20.

Facultates animæ vegetativæ V. . . 20.

Forma V. 13.

materia V. 13.

materia	v.	13.
mixtio	v.	19.
mixtum	v.	19.
Natura	P.	16.
Physica quid sit	P.	13.
Principia physica	P.	13.
Privatio	v.	13.
Proprietates corporis natu-
ralis	P.	17.
Quotuplex corpus naturale	P.	19.

In
Compendio
Ethicæ.

Metaphysica
Ethica
Politica
Historia
Physica
Principia
Præfatio
Liber primus
Liber secundus
Liber tertius
Liber quartus
Liber quintus
Liber sextus
Liber septimus
Liber octavus
Liber nonus
Liber decimus
Liber undecimus
Liber duodecimus
Liber trigesimus
Liber quadragesimus
Liber quinquagesimus
Liber sexagesimus
Liber septuagesimus
Liber octogesima
Liber nonagesimus
Liber centesimus

*Per mortem destruxit eum qui habebat mortis imperium, id est
Diabolum. Hebr. 2..*

Le Blond exc.

Adorate eum omnes Angeli ejus ps. 96.
Le Blon ex

